

Využití folkloru a tradic na Slovácku při výtvarných činnostech v mateřské škole

Lucie Kočendová

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lucie Kočendová
Osobní číslo:	H220046
Studijní program:	B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Využití folkloru a tradic na Slovácku při výtvarných činnostech v mateřské škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o folkloru na Slovácku a o výtvarné výchově v prostředí mateřské školy.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na udržování tradic a přístupů k rozvoji tvořivosti u dětí předškolního věku.
Zpracování sady výtvarných aktivit pro děti předškolního věku s využitím folkloru a slováckých lidových tradic.
Realizace a ověření sady výtvarných aktivit ve vybrané mateřské škole.
Evaluace sady výtvarných aktivit, zpracování závěrů a doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Cejpková, D. (2015). *Kreativní malování s dětmi*. Grada.
Langhammerová, J. (2017). *České tradice v proměných časech: Kroje – zvyky – umění*. NLN.
Langhammerová, J. (2021). *Fenomény lidových tradic*. Grada.
Opravilová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Grada.
Van't Hul, J. (2013). *The Artful Parent: Simple Ways to Fill Your Family's Life with Art and Creativity*. Roost books.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Beáta Deutscherová, MBA**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce má teoreticko – aplikační charakter a zabývá se využitím folkloru a tradic na Slovensku při výtvarných činnostech v mateřské škole. Cílem bakalářské práce je vytvořit, realizovat a evaluovat sadu šesti výtvarných činností na téma „hody v naší obci“ pro děti předškolního věku a přiblížit jim tak místní folklor a tradice. Teoretická část popisuje folklor a tradice na Slovensku, konkrétně tradici hodů, krojů a keramiky v obci Tupesy. Dále se zabývá výtvarnými činnostmi v mateřských školách a kulturní klíčovou kompetencí. Tato teoretická východiska vytváří základ pro aplikační část práce. Praktická část tedy obsahuje sadu šesti výtvarných aktivit určených pro děti ve věku od pěti do šesti let v běžné mateřské škole, jejíž cílem je seznámit děti s místním folklorem a tradicemi a rozvíjet tak kulturní klíčovou kompetenci a jemnou motoriku. Sada byla realizována v mateřské škole a následně evaluována. Na základě vlastní reflexe a hodnocení třídní učitelky byla zpracována celková evaluace a následné doporučení pro praxi v mateřské škole.

Klíčová slova: lidové tradice, hody, kroj, výtvarná činnost, tvořivost

ABSTRACT

The bachelor thesis has a theoretical and applied character and deals with the use of folklore and traditions in Slovakia in art activities in kindergarten. The aim of the bachelor's thesis is to create, implement and evaluate a set of six art activities on the theme of "feast in our village" for preschool children and to bring them closer to local folklore and traditions. The theoretical part describes the folklore and traditions in Slovakia, specifically the tradition of feasts, costumes and ceramics in the village of Tupesy. It also deals with art activities in kindergartens and cultural core competence. This theoretical background forms the basis for the application part of the thesis. Thus, the practical part includes a set of six art activities designed for children aged five to six years in a mainstream kindergarten, the aim of which is to introduce children to local folklore and traditions and thus develop cultural core competence and fine motor skills. The kit was implemented in a kindergarten and subsequently evaluated. Based on the class teacher's own reflection and evaluation, an overall evaluation and subsequent recommendations for practice in the kindergarten were made.

Keywords: folk traditions, traditional village feast, folk costume, art activity, creativity

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Beátě Deutscherové, MBA za odborné vedení, cenné rady a trpělivost. Dále děkuji Mateřské škole v Tupesích za umožnění realizace praktické části a dětem za jejich účast při tvoření. Velké díky patří také mé rodině a přátelům za podporu a motivaci během celého mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 FOLKLOR A TRADICE NA SLOVÁCKU	13
1.1 OBLAST SLOVÁCKO	13
1.2 FOLKLOR A TRADICE	14
1.3 HODOVÁ TRADICE NA UHERSKOHRADIŠŤSKU	16
1.4 KROJE NA UHERSKOHRADIŠŤSKU.....	18
1.4.1 Mužský kroj	19
1.4.2 Ženský kroj.....	19
1.4.3 Tupeský kroj.....	20
1.5 TRADICE V OBCI TUPESY	21
1.5.1 Císařské hody s právem	21
1.5.2 Tupeská keramika	22
2 VÝTVARNÁ ČINNOST V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	25
2.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	25
2.2 VÝTVARNÁ ČINNOST V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	26
2.3 VÝTVARNÁ ČINNOST V KONTEXTU RVP PV	27
2.4 KULTURNÍ KLÍČOVÁ KOMPETENCE V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	30
2.5 VÝZNAM VÝTVARNÉ ČINNOSTI PRO ROZVOJ KULTURNÍ GRAMOTNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
3 REALIZACE SADY VÝTVARNÝCH AKTIVIT	35
4 PŘEHLED VÝTVARNÝCH AKTIVIT	38
4.1 STARŠÍ HODOVÉ PRÁVO.....	38
4.2 BERANICE	42
4.3 SPODNICE A ZADNICE	47
4.4 FĚRTOUŠEK	50
4.5 KUBAŇA (TUPESKÁ KERAMIKA)	54
4.6 HODOVÉ RŮŽE	58
5 EVALUACE.....	62
5.1 VLASTNÍ REFLEXE	62
5.2 HODNOCENÍ TŘÍDNÍ UČITELKOU	67
5.3 SROVNÁNÍ VLASTNÍ REFLEXE A HODNOCENÍ TŘÍDNÍ UČITELKOU	68
5.3.1 Modifikace	70
6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI V MATEŘSKÉ ŠKOLE	73

ZÁVĚR.....	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	75
SEZNAM TABULEK.....	78
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	79
SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

Oblast Slovácko nacházející se na jihovýchodní Moravě je region s bohatým kulturním dědictvím, pestrým folklorem a dlouholetými tradicemi, které se udržují po mnoho generací a jsou stále živou součástí místního společenského života. Považuji za důležité seznamovat děti s těmito tradicemi již v mateřské škole, jelikož právě předškolní věk je klíčový pro formování základních hodnot a postojů, včetně vztahu k místní kultuře a tradicím. Děti jsou přirozeně otevřené k novým podnětům, mají chuť objevovat a poznávat svět, což znamená, že mají šanci vytvořit si pozitivní vztah k místním tradicím a v budoucnu být jejich součástí a udržovat je pro další generace. Důležitou roli v tomto procesu hrají pedagogové, kteří mohou děti hravou formou s těmito prvky seznámit.

Cílem bakalářské práce je vytvořit, realizovat a evaluovat sadu šesti výtvarných aktivit týkajících se tradice hodů. Činnosti byly koncipovány pro děti ve věku od pěti do šesti let v běžné mateřské škole. Zvolené téma je motivováno osobní potřebou přiblížit dětem předškolního věku místní kulturu a tradice prostřednictvím výtvarných činností. Tímto způsobem můžeme u dětí rozvíjet nejen kulturní klíčovou kompetenci a kulturní gramotnost, ale také jemnou motoriku, tvořivost nebo spolupráci.

Práce je členěna do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části popisují charakteristiku oblasti Slovácko, hody a kroje, které jsou jednou z hlavních součástí celé slavnosti. Zaměřuji se také na řemeslnou tradici keramiky v obci Tupesy. Definuji také pojmy folklor a tradice. V druhé polovině teoretické části se zaměřuji na předškolní vzdělávání, a především na výtvarnou činnost v tomto procesu. Vymezuji, jak jsou výtvarné činnosti implicitně vyjádřeny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. V rámci tohoto dokumentu zmiňuji i kulturní klíčovou kompetenci, která představuje jednu z revizí RVP PV, a která je podstatná pro tuto práci.

Praktická část nastiňuje přehled šesti výtvarných činností, které byly vytvořeny podle teoretického základu zmíněného výše. Sada je evaluována pomocí vlastní reflexe a hodnocením třídní učitelky. Po srovnání těchto evaluací vzniklo několik doporučení pro praxi v mateřských školách.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 FOLKLOR A TRADICE NA SLOVÁCKU

Folklor tvoří neodmyslitelnou součást kulturní identity každého regionu a na Slovácku sehrává zásadní roli v uchovávání tradic a zvyků, které se předávají z generace na generaci již několik let. Tato oblast je bohatá na kulturní dědictví, které se projevuje nejen v tanci, hudbě a krojích, ale i ve specifických tradicích a řemeslech, jako jsou například hody nebo výroba keramiky. Hody, jakožto významná součást kulturního života na Slovácku, mají svou dlouholetou historii i tradici, která se v mnoha obcích dodržuje dodnes. Kroj je nedílný element hodových slavností, reprezentuje jednotlivé obce, přičemž každá z nich má svá specifika i odlišnosti. Tato kapitola se tedy zaměřuje na oblast Slovácko, jeho folklor a tradice, přičemž podrobněji popisují hodové slavnosti, význam kroje a tradiční výrobu keramiky v obci Tupesy.

1.1 Oblast Slovácko

V této podkapitole chci přiblížit oblast Slovácka, které je charakteristické rozsáhlými vinohrady, výrobou vína, nářečím, výrobou pálenky, bohatostí krojů a slavností, přírodními i kulturními památkami.

Jedinečnost a bohatost této oblasti dosvědčuje i Světový seznam dědictví UNESCO, na kterém je z České republiky zapsáno devět tradičních zvyků, z toho čtyři pochází právě ze Slovácka. Konkrétně se jedná o mužský tanec verbuňk, jízdu králů, modrotisk a ruční výrobu skla (Šmýd, 2024).

Oblast Slovácko, dříve nazývaná jako moravské Slovensko, se rozprostírá na jihovýchodní Moravě, ohraničeno je státními hranicemi se Slovenskem a Rakouskem. Ze severu a severozápadu už nejsou hranice tak jasně vymezeny, přesto se dá říct, že Slovácko končí tam, kde začíná Valašsko a Haná. Určení přesných hranic Slovácka je obtížné – spory můžeme najít u historiků i etnografů, jelikož u každého etnografického regionu existují přechodové oblasti. Slovácko lze tedy vymezit hlavně podle nářečí a kroje, zjednodušeně také můžeme říct, že sem spadají bývalé okresy Uherského Hradiště a Hodonína, s přesahem do Břeclavi a Zlína (Šmýd, 2024). Jiné rozdělení spočívá v geografickém rozložení pohoří, kde je Slovácko ohraničeno Chřibí, Bílými Karpaty a Žďánickým lesem (Tarcalová, 2013). Za další hranice můžeme brát dolní tok řek Moravy a Dyje (Langhammerová, 2021).

Slovácko je rozděleno na další podoblasti, do kterých řadíme Horňácko a moravské Kopanice (Bílé Karpaty), Dolňácko (jihovýchod – uherskohradišťské, uherskobrodské,

strážnické a kyjovské), Podluží (jih), a Hanácké Slovácko (severozápad) (Dvouletý et al., 2010; Šmýd, 2024). Jiné zdroje ještě uvádí Luhačovické Zálesí (severovýchod) (Dvouletý et al., 2010), či doplňují Dolňácko o ostrožské a veselské (Tarcalová, 2013). Pro účely této bakalářské práce je pro nás důležitá oblast Dolňácka, kam spadá Uherské Hradiště a jeho okolí.

1.2 Folklor a tradice

Abychom lépe porozuměli významu folkloru na Slovácku, je nutné vymezit samotný pojem folklor. Folklor pochází z anglického *folklore* a znamená „osobité, formálně a obsahově vyhraněné projevy hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury, těsně spojené se způsobem života, tradicemi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva a městského lidu“ (Jančár et al., 2011, s. 31). Tento pojem ve svém původním slova smyslu zahrnoval mravy, obyčeje, pověry, ústní lidovou slovesnost (balady, přísloví, lidové písně a říkadla), lidové obřady, tance, zvyky a tradice. Mnoho autorů v minulosti vymezovalo několik kategorií, do kterých lze folklor rozdělit. Na přelomu 20. a 21. století se již folklor obecně dělí na folklor **slovesný** (sem řadíme lidové písně, pohádky, pověsti, legendy, humorné anekdoty, pranostiky, ale i specifické názvy místních lesů nebo polí), folklor **hudební** (zahrnuje taktéž lidové písně, hudební nástroje), folklor **taneční** (sem patří veškeré druhy lidového tance), a folklor **dramatický** (lidové obřady, divadlo, obchůzky po vesnici) (Brouček & Jeřábek, 2007).

Mezi hlavní rysy folkloru řadíme propojenost různých uměleckých prvků – například písně bývají spojeny s tancem a hudebním doprovodem, tradičními obřady a specifickým oděvem. Folklor se uchovává v paměti a předává se ústně napříč několika generacemi, což vede k jeho přirozené proměnlivosti. Během tohoto procesu dochází k drobným obměnám, jelikož folklorní tvorba obvykle nemá pevnou písemnou podobu ani autora. Folklor jako takový je sám znakem určité sociální skupiny, pohlaví, věku nebo regionu (Brouček & Jeřábek, 2007).

Funkce folkloru byly zejména na venkově stěžejní – sloužil ke komunikaci, měl magický a rituální význam, poskytoval zábavu obyvatelům, upevňoval sociální vazby a odrážel hodnoty dané společností. Hudební folklor například pomáhal synchronizovat pohyby při práci (Brouček & Jeřábek, 2007).

Druhý důležitý pojem pro tuto bakalářskou práci je tradice. Mnozí autoři ji vnímají jako proces předávání hodnot – ať už kulturních, duchovních, sociálních i materiálních,

zkušeností a způsobů chování mezi generacemi. Tradice není stálá, dochází v ní k určitým proměnám a zároveň vznikají i tradice nové (Drápala et al., 2024; Jančár et al., 2011). Jiní autoři chápou tradici jako „soubor představ o ustáleném chování a názorech pravidelně předávaných mezi generacemi v rámci určité skupiny nebo společenství. Aplikace těchto představ, chápaných jako pramen stávajících vzorů chování, je zdůvodňována opakovaným (úspěšným) použitím v minulosti a zajišťuje vědomí kontinuity na afektivní bázi“ (Brouček & Jeřábek, 2007, s. 1065). Tradice je úzce spjatá s dodržováním zvyků, lidé ji berou jako kulturní vzor, který je třeba následovat (Brouček & Jeřábek, 2007). Ačkoli není nikde přímo napsáno, že tradice se musí nutně dodržovat, případné její nerespektování či porušování může vést k sankci od dané společnosti, která tím posuzuje, jak velkou sounáležitost jedinec k regionu či lokalitě má. Důležitou skutečností je i to, že tradice není vnímána stejně ve všech oblastech – to, co se někde považuje za tradiční, v jiné oblasti mohou zcela ignorovat. Tradice se váže stejně k vesnicím jako k městům, problémem však je, že městské prostředí bývá méně konzervativní a více dynamické v přerušování tradic (Jančár et al., 2011).

Celkově tedy můžeme tradici považovat za neustálý proces, který propojuje minulost a přítomnost prostřednictvím předávání hodnot a vzorců chování, přičemž tradice se může měnit. Její základní smysl však zůstává stejný – díky tradicím se uchovává identita společnosti.

Ať už se jedná o řemeslnou tradici, jako je vzhledem k této práci výroba keramiky, nebo tradici nehmotnou – tedy slavnost hodů či reprezentování krojů při různých příležitostech, můžeme ji považovat za složku kulturního dědictví, které má v dnešní společnosti velkou hodnotu. Kulturní dědictví přitom chápeme jako „mnohoznačný soubor hodnot, kulturních vzorů a idejí shromažďovaných, uchovávaných a předávaných z generace na generaci“ (Jančár et al., 2011, s. 47). Určitá společnost jej vědomě ochraňuje – například prostřednictvím seznamů nemateriálního kulturního dědictví, kam patří i UNESCO (Kuminková, 2021). Právě kulturní dědictví, které vychází z tradic, může přetrvávat po mnoho pokolení pouze v případě, když bude neustále aktivně oživováno, dodržováno a rozvíjeno samotnými komunitami a jejich členy. Tradice můžou napomáhat nejen k utváření etnické, národní nebo regionální identity, můžou také zároveň přispívat k rozvoji identity osobní (Drápala et al., 2024).

Většina výše zmíněných aspektů folkloru je aplikována do jedné z největších tradic na Slovácku, kterými jsou hody. Právě hody jsou nejdůležitější tradiční oslavou místního folkloru a kultury.

1.3 Hodová tradice na Uherskohradištsku

Jak je v této práci několikrát zmíněno – hody představují vůbec největší a nejvýznamnější slavnost, která se může na Moravě ve vesnici za celý rok konat. Je to kouzelné střetnutí minulosti s přítomností, kdy mladí lidé oblékají stejné kroje, jaké oblékali jejich předkové a doufají, že stejné budou oblékat i jejich vnukové (Bazalová, 2003). Pojem hody má stejný význam a definici jako pojem posvícení. V podstatě se jedná o to samé a rozdíl tkví pouze v názvu, jelikož termín „hody“ se používá na Moravě, kdežto termín „posvícení“ v Čechách (Tarcalová, 2008). Název hody je odvozen od slova „hod“, tedy svátek s bohatým jídlem a výroční slavnosti (Večerková, 2015). Hody jsou tedy „tradiční slavnost obecního společenství, vesnice i města. V č. zemích představuje krajově rozrůzněný soubor obyčejů, zvyklostí, zábav a her, k nimž se vážou zvláštní písně a tance, pokrmy a pečivo, oblečení a ozdoby hodovníků, výtvarné projevy aj.“ (Brouček & Jeřábek, 2007, s. 781).

Na Uherskohradištsku mají dlouholetou tradici, která se téměř nepřetržitě udržuje od konce 19. století až do dnešních dní. Původní význam hodů byl ve všech obcích stejný – lidé tím slavili konec práce na polích a děkovali za vydařenou úrodu v uplynulém roce. To je důvod, proč se hody konají od léta do podzimu, jelikož právě v tomto období končily zemědělské práce. I tak má ale každá jednotlivá obec svá specifika a strukturu týkající se celé slavnosti – například odlišnosti v krojích a dalších symbolech, typické tance či zpěvy, průběh celých hodů a další (Tarcalová, 2008).

Nejčastěji se setkáváme s dvěma druhy hodů – císařské a patronské. Císařské nebo havelské hody nesou název po císaři Josefu II., který v roce 1786 stanovil termín konání hodů na 16. října, tedy na svátek Havla (Šmýd, 2024). Důvody k tomu měl hlavně hospodářské – v tomto období totiž končí sezóna polních prací a lidé tak od nich nejsou rozptylováni různými slavnostmi, které se do té doby konaly hojně po celý rok (Večerková, 2023). Patronské hody se zase konají kolem datumu svátku patrona, jemuž je posvěcen kostel v dané obci – například Martinské a Kateřinské hody v listopadu, nebo Václavské v září. Neplatí to ale ve všech obcích, datумы konání hodů se v průběhu let různě měnily (Tarcalová, 2008).

Jedinečnost hodů na Uherskohradištsku tkví v jednom ze symbolů hodů – práva. V žádných jiných oblastech Slovácka či celé České republiky se hodové právo jakožto znak hodových slavností nevyskytuje. Z padesáti dvou obcí na Uherskohradištském Dolňácku se hody s právem konají ve čtyřiceti jedna obcích (Tarcalová, 2008). Hodové právo – mladší

pro mladšího stárka a starší pro stárka staršího je tvořeno základním prvkem, a to buď šavlí nebo dřevěnou holí. V minulosti hůl představovala moc a autoritu, kterou ve vesnici měl rychtář. Právě ten v době hodů propůjčoval hůl, meč nebo šavli stárkům jako symbol pravomoci a zodpovědnosti za konání celé slavnosti (Šmýd, 2024). Dříve mělo právo podobu ozdobené šavle tureckým šátkem, zrcátka, rozmarýnem a zlatým jablkem na hrotu. Od 20. století právo nabývá mimořádné zdobnosti (Večerková, 2023). Tvar, velikost a celkový vzhled se v jednotlivých obcích liší (Tarcalová, 2008). Právo může mít tvar zvonu, kužele, válce nebo deltoidu (Večerková, 2015). I tak nalezneme několik prvků, které jsou téměř u všech práv stejné: pentle, voničky, zrcátka, umělé květiny, živá zeleň a červené jablko napíchnuté na hrotu. Starší práva jsou větší a zdobnější, vyjadřují tedy větší moc (Tarcalová, 2008). Prvek vonička označuje květinu z umělých květů, doplněnou o skleněné perly a stuhy různých barev (Langhammerová, 2021).

Krojovaný průvod chasy obcí či městem tvoří stěžejní část hodů. Průvod je dle Večerkové (2023, s. 149) „sociokulturní jev dávného časového původu, jenž přetrval do současné doby, znamená prostorově usměrněný pohyb skupiny lidí uspořádaný podle stanoveného pořádku, který má určitý význam a cíl“. Cílem hodového průvodu a obchůzky jsou domy stárků a stárek, následně i dům starosty, který celé hody musí povolit (Tarcalová, 2008). Každý průvod se vyznačuje nějakými znaky, u hodových průvodů jde o již zmíněná práva, typický oděv – kroj, výskání, zpěvy a tance (Tarcalová, 2007, podle Tarcalová, 2008).

Důležitou roli v průvodu hraje hierarchie, kdy v čele krojované chasy jdou vždy stárce a stárky. Jsou to hlavní obřadníci a ti nejdůležitější lidé, kteří mají prakticky celé hody na starosti. Dbají na důstojný průběh a přebírají zodpovědnost za celé veselí po dobu celých hodových slavností (Večerková, 2023). Volba stárků se dříve uskutečňovala při masopustu nebo na svátek Štěpána (Večerková, 2015). Podmínkou však vždy musí být, že dané osoby jsou svobodné (Langhammerová, 2021). Chasu v čele se stárky nazývá odborná literatura jako stárkovskou organizací. V ní je definována jako „tradiční instituce dospělé svobodné chasy a forma její samosprávy, podle obyčejového práva uznávaná představiteli obce i celým vesnickým kolektivem“ (Večerková, 2023, s. 116). Stárky v chasě na první pohled poznáme díky právu nošenému celé hody v ruce, krom toho ale někdy nejsou na první pohled rozeznatelní od ostatních krojovaných. V některých obcích však mají své specifické znaky na krojích – například odlišnou beranici nebo zástěru kolem pasu (Šmýd, 2024).

Podrobnější průběh celých hodových dní více popisují v kapitole 1.5.1, kde se věnují hodům v obci Tupesy. Ve většině obcích na Uherskohradištsku probíhají hody velmi

podobným způsobem, můžeme proto průběh hodů v Tupesích považovat za vzorový pro tento region.

1.4 Kroje na Uherskohradištsku

Nedílnou součástí regionu Slovácka, a především slavnosti hodů, jsou bohatě vyzdobené a barevné kroje různých podob. Podle Broučka a Jeřábka (2007, s. 437) je kroj definován jako „oděv charakteristický pro různé etnografické, profesní, spolkové a další skupiny populace; ve spojení s adj. lidový bývá zpravidla chápán jako synonymum pro lidový oděv“. Kroj odráží spojitost člověka a prostředí, ve kterém žije – poznáme z něj například, z jaké regionální krajiny jedinec pochází a zda je to kraj bohatý či chudý, kolik je jedinci let a do jaké generace patří. Ze všech oblastí České republiky přetrvala tradice nošení lidového kroje nejdéle právě v regionu Slovácko, a to jak v běžném životě, tak i při slavnostních příležitostech (Langhammerová, 2017). Slovácké Dolňácko, kam spadá právě okolí města Uherského Hradiště, je vnímáno jako nejvýraznější centrum krojové tradice nejen na Slovácku, ale i v celé České republice (Langhammerová, 2021).

Kroje na Uherskohradištsku nevypadaly vždy tak, v jaké podobě je známe dnes, prošly si svým historickým vývojem (Tarcalová, 2013). Zdobnost kroje se postupem času měnila a rostla (Šmýd, 2024). Vliv na vzhled kroje měla například úrodnost a s ní související bohatství krajiny – lidé z úrodnějších oblastí měli také bohatější a zdobenější kroje. To dosvědčuje i skutečnost, že oblast, kde se nosí uherskohradištský kroj, se nachází v nejúrodnější části Dolnomoravského úvalu (Tarcalová, 2013).

Úplně původně měl kroj čistě praktickou funkci – lidé v něm pracovali na polích a také je chránil za nepříznivého počasí. Zároveň však sloužil i k rozpoznání společenského postavení či příslušnosti k určité lokalitě, farnosti či regionu. Každá obec i město měly ve svém kroji charakteristické prvky, které je odlišovaly od ostatních. Dle kroje také lidé mohli rozpoznat vdanou ženu od vdovy, svobodného chlapce nebo nevěstu (Tarcalová, 2013).

Funkce krojů se v současnosti od minulosti přirozeně liší. Lidé už je nenosí jako každodenní oděv, oblékají je jen pro zvláštní slavnostní příležitosti. Funkce kroje je dnes tedy užitková, ale hlavně estetická a reprezentativní. Stále však můžeme rozlišit vdané ženy a muže od svobodných. Nejdůležitější funkcí zůstává funkce příslušnosti ke konkrétní lokalitě, farnosti či regionu (Tarcalová, 2013). S původním pracovním krojem, který každý den oblékali naši prapradědečkové, se můžeme setkat na slavnostech, jako je například vinobraní, kosení luk nebo dožínky (Šmýd, 2024).

Podobně jako je celá oblast Slovácko rozdělena do několika podoblastí, i kroje se dělí do různých kategorií podle geografického umístění obce. Tato rozdělení v podstatě kopírují etnografické hranice regionu, které jsou vypsány v podkapitole 1.1 (Šmýd, 2024).

Uherskohradištsko spadá do podoblasti Dolňácka a setkáme se zde se čtyřmi typy krojových variant: polešovická, staroměstsko – jarošovská, velehradsko – spytihněvská a bílovická (Tarcalová, 2013).

1.4.1 Mužský kroj

Dnešní podoba mužského kroje pro svobodné chlapce na Uherskohradištsku se skládá z tmavě modrých soukenných kalhot – nohavic, ze stejného materiálu je ušita i kordula neboli vesta, a oba tyto prvky jsou doplněny o bohaté šňurování (Tarcalová, 2013). Šňurování je technika zdobení, konkrétně „je to stáčení a našívání tenké barevné šňůry po ploše součásti“ (Langhammerová, 2021, s. 242). Nohavice jsou opásány koženým, bohatě probíjeným řemenem obtočeným kolem beder dvakrát. V poklopci kalhot je umístěn bílý plátěný kapesník s červeným vyšíváním. Každá obec má svůj specifický způsob skládání kapesníku, což je jeden z příkladů diferenciací ve vzhledu kroje, který však pro laika může být téměř nepostřehnutelný. Pod vestu si chlapci oblékají bílou košili zvanou „dudovica“ s baňatými rukávy a vyšíváním typickým pro jejich obec. Součástí kroje jsou i vysoké kožené čizmy na malém podpatku. Pokrývka hlavy se opět liší podle konkrétní obce – někde se nosí klobouk, jinde beranice. Obě varianty jsou ozdobeny rozmarýnem, kosárky, voničkou a krojovou stuhou (Tarcalová, 2013).

Pro ženaté pány se kroj liší hlavně v částech od pasu nahoru. Místo baňatých rukávů a korduly si oblékají bílou plátěnou košili s červeným vyšíváním a soukenný béžový lajbl neboli krátký kabátek. Kapesník v poklopci nemají, beranice buď zcela chybí, nebo je bez ozdob (Tarcalová, 2008; Tarcalová, 2013).

1.4.2 Ženský kroj

Pro svobodná děvčata jsou charakteristické především velké vycpané navrapené rukávce baňatého tvaru se silně naškrobenými kadrlemi po obvodu, vyšíváním a mašlí z krojové stuhy. Na rukávce se navléká kordulka z brokátu nebo ornátu (Tarcalová, 2013). Ta je tvořena také z hedvábí a sametu, zároveň zdobená stříbrnými portami a pestrou výšivkou (Langhammerová, 2021). Po obvodu krku se zapíná vyšíváný obojek, stejný vzor podlouhlejšího tvaru se váže i do výstřihu. Spodní část kroje tvoří opět velmi naškrobené

spodnice z plátna, které se na sebe vrství od nejkratší po nejdelší. Obvykle děvčata nosí tři až čtyři takové sukně. Na ty se navazuje navrpený šorec neboli zadnice, doplněn o širokou výšivku a černou krojovou stuhu. Přední část sukně tvoří fěrtoušek z brokátu nebo staršího ornátu, ozdobený portou a velkou mašlí z bílé krojové stuhu (Tarcalová, 2013). Brokát je dle Číhala a Vilímka (2023, s. 71) „tkanina v nejrůznějších pestrobarevných odstínech obsahující kovové nitě“. Ornát popisují stejní autoři následovně: „Nejvíce okázalé sukně, které si nechaly šít dívky a ženy od 50. let 20. století ke slavnostním příležitostem, nejčastěji stárky o hodech, jsou ornáty. Tyto kusy z ručně tkaného ornátu, tedy tkaniny s kovovými nitěmi stříbrně nebo zlatě vytkávanými vzory, patřily k nejhonosnějším oděvním součástem“ (Číhal & Vilímek, 2023, s. 72). Na fěrtoušku můžeme nalézt různé motivy a ornamenty, nejčastěji růže, tulipány, konvalinky, hroznové víno, listy a větvičky. Během 20. století se fěrtoušky výrazně zkrátily, a to až nad kolena. Původní délka totiž sahala většinou ke kotníkům (Langhammerová, 2017). Děvčata nosí černé punčochy a vysoké selské boty na podpatku se šněrováním. Důležitým prvkem je pokrývka hlavy – v tomto případě červený tištěný turecký šátek. Způsobů úvazů a samotných typů šátku je několik, avšak pro Uherskohradištsko je typický šátek „halúzkový“. Samotné vázání je poměrně složitý proces, který umí v každé obci jen pár žen (Tarcalová, 2013). Každá obec má pak svůj specifický úvaz, který se v drobnostech liší od okolních vesnic (Langhammerová, 2017).

Vdané ženy si na vrchní část těla oblékají jupku a na ni případně černou kacabajku. Turecký šátek zůstává, avšak váže se jiným způsobem. Spodní část kroje tvoří menší počet spodnic než u svobodných žen, brokátový fěrtoušek a šorec (Tarcalová, 2008).

1.4.3 Tupeský kroj

Jelikož má praktická část bakalářské práce vycházela právě z kroje tupeského, ve zkratce ho zde popíšu. V hierarchii celého systému slováckých krojů se Tupesy nachází v kategorii Dolňácko, konkrétněji Dolňácko uherskohradištské, typ kroje polešovického.

Kroj svobodných chlapců v Tupesích má podobu, kterou jsem popisovala v předchozí kapitole. Charakteristický způsob skládání kapesníku v poklopce je ve tvaru vějířku a bývá červeně vyšitý nejčastěji květinovými vzory. Doplním, že tmavě modrá kordula je zdobena malými kulatými mosaznými knoflíčky uspořádanými do skupinek po třech. Na zadní části je černé vyšívání v podobě tulipánů. Pro tupeské chlapce je typická pokrývka hlavy černá beranice, kónicky tvarovaná a zdobená dvěma kohoutími péry, voničkou s rozmarýnem

a slováckou stuhou ve tvaru mašle. Čižmy z černé kůže jsou po celém povrchu hladké a lesklé (Dvouletý et al., 2010).

Ženský kroj se skládá z vycpaných rukávů, dříve vyplněných slámou, dnes molitanem. Kordulky jsou v současnosti nejčastější z ornátové látky a jsou zdobeny stříbrnou portou – často stejnou, jaká se nachází na fěrtoušku. Zadní část kordulky je stažena do mírných varhánků, které jsou však skryté pod cípem červeného tureckého šátku a slováckou stuhou, která kopíruje obvod pasu dívky. Jak jsem již psala – pro okolí Uherského Hradiště je typický „halúzkový“ vzor šátku, což znamená, že červená látka je poseta jemnými rostlinkami a květinovým vzorem. Čím se dívčí tupeský kroj liší od všech ostatních krojů tohoto typu, jsou bílé punčocháče zvané bubínkové (Dvouletý et al., 2010). „Vyznačují se plastickým povrchem sestávajícím z upletených uzlíčků v několika řadách nad sebou. Měly formu návleků“ (Tarcalová, 2013, s. 167). Dříve je dívky oblékaly pouze ke slavnostním obřadům, postupem času se ale staly nedílnou součástí tupeského kroje pro jakoukoli příležitost (Tarcalová, 2008).

1.5 Tradice v obci Tupesy

Vzhledem k tomu, že praktická část bakalářské práce vychází z tradic obce Tupesy, považuji za důležité nejprve tuto vesnici stručně představit. Obec Tupesy se nachází v okrese Uherské Hradiště ve Zlínském kraji a v současnosti zde žije 1 128 obyvatel. V minulosti byla považována za charakteristickou slováckou vesnici s bohatou tradicí, která přetrvává dodnes. Místní folklor se projevuje například ve formě fašanku, kdy masopustní masky za doprovodu cimbálové muziky obchází vesnici, nebo při císařských hodech, kterým se budu věnovat podrobněji v následující části. K velikonočním zvykům patří každoroční vynášení Moreny, hrkání chlapců, chození s Jidášem i tradiční velikonoční pomlázka (*Představení obce a památky*, 2024). Tupesy jsou známy především díky ručně zdobené keramice a řemeslem hrnčířství, jehož tradice zde stále živě přetrvává. Charakteristické syté barvy, a hlavně červená růže uprostřed výrobku jsou známy nejen v regionu, ale i daleko za jeho hranicemi. V obci se nachází Muzeum keramiky, které popisuje celou historii tohoto řemesla a ukazuje typický život a obydlí hrnčíře v minulých stoletích.

1.5.1 Císařské hody s právem

Stejně jako v mnoha dalších obcích na Uherskohradištsku se i v Tupesích slaví hody. Tupeské hody nesou název „císařské“ a konají se vždy třetí říjnovou sobotu (Mikula, 1993).

Nejstarší zmínka o této slavnosti je zaznamenána v místní hasičské kronice, konkrétně z roku 1894 (Tarcalová, 2008).

Před samotným vyvrcholením hodové slavnosti probíhají přípravy už několik měsíců dopředu. Probíhají nácviky hodových písní, tanců, i tradičního verbuňku. Největší podíl na přípravě má chasa složená z mladých děvčat a chlapců, kteří mezi sebou volí staršího a mladšího stárka. Ti stojí v čele hodové chasy a mají zodpovědnost za organizaci a řádný průběh celých hodů. Stárkem se mohl stát chlapec, který absolvoval povinnou vojenskou službu, přičemž při výběru hrály roli majetkové poměry jeho rodičů (Mikula 1993).

Průběh hodů se během let mírně změnil, dříve se za hodové dny považovala neděle a pondělí, dnes je hlavním dnem slavnosti sobota. Také stárky nosívaly během celého průvodu dorty, dnes nosí všechna krojovaná děvčata červenou růži (Tarcalová, 2008). Jinak se hody dnes ve srovnání s minulostí nijak neliší: v pátek večer si jde chasa pro vyzdobené právo k paní, která je každoročně chystá a zdobí. Práva jsou přes noc uložena u mladší a starší stárky (Mikula, 1993). V hlavní hodový den se krojovaní šohají schází na návsi a za doprovodu dechové muziky se odebírají k domu mladšího stárka, kterého vyvolává podstárek (Tarcalová, 2008). Od něj se přechází k mladší stárce – zde čekají všechna děvčata ve slavnostním kroji, průvod pokračuje ke staršímu stárkovi, a nakonec se jde k domu starší stárky. Vyvolávání stárků a vítání chasy i celé vesnice doprovází osobní básně v nářečí. Nakonec se celá chasa vydává pro povolení hodů ke starostovi obce. Obchůzka po vesnici pozváním pana starosty k muzice končí a chasa se přesouvá na mši do místní kaple. Poté začíná hodová zábava. V sále u stropu visí obě práva, která jsou tak chráněna před případnou krádeží přespolní chasou. Ukradnutí hodového práva by totiž znamenala velkou potupu stárků a vymáhání výkupného. Další ze specifických tradic hodové večerní zábavy je tzv. „vodění pod právo“. Chasa vyzývá k tanci přítomné hosty a tím je přivede podívat se na jejich právo. Na druhý den v neděli se na návsi opět scházejí krojovaní šohají, tentokrát už bez děvčat. Za doprovodu dechové muziky obchází celou vesnici dům po domu a ukazují hodová práva. Večer jdou i s krojovanými děvčaty na nedělní večerní zábavu a tím celé hody končí (Mikula, 1993).

1.5.2 Tupeská keramika

Jak již bylo zmíněno, Tupesy se proslavily především díky tradiční výrobě keramiky, která má v obci dlouholetou historii. Tupeské keramice se v práci věnuji nejen proto, že je

nedílnou součástí místního folkloru a tradic, ale hlavně také z důvodu, že posloužila jako námět pro jednu z výtvarných činností, kterou jsem s dětmi realizovala.

Kořeny hrnčířství v Tupesích sahají až do desátého století. Hojné archeologické nálezy potvrzují, že keramická výroba zde existovala už v období Velkomoravské říše. Hrnčíři vyráběli tzv. černou keramiku, která byla zakuřována během výpalu a nebyla glazovaná – to znamená, že povrch nádob nebyl lesklý, ale hrubý a tmavé barvy – typicky tmavě šedý až černý. „Výrobky hrnčířů byly určeny především pro denní potřebu, nádoby na mléko, „kubane“ na vodu, „sléváky“ na smetanu, „sádláky“ na uchování sádla, „zelňáky“ na naložení zelí“ (Mikula, 2007, s. 66).

Materiál pro výrobu černé keramiky byl získáván z tzv. „hlinic“, které se nacházely v různých částech na okraji obce. Hlínu si hrnčíři těžili sami s dopomocí svých učňů. Získaná hlína se dále zpracovávala na hrnčířských kruzích (Kovářů, 1990). K výrobě keramiky bylo potřeba několik základních pomůcek – čepel k uhlazení nádoby, strunu k oddělení hotového výrobku od kruhu a tzv. „kálník“, tedy nádobu s vodou pro smáčení rukou při práci s hlínou. Po důkladném proschnutí byly výrobky připraveny k výpalu (Mikula, 1993). Ten probíhal v peci bez přístupu vzduchu, čímž vznikl již zmíněný zakuřovaný povrch charakteristický pro černou keramiku (Mikula, 2007).

Současná podoba tupeské keramiky, tedy lesklé výrobky s typickými motivy červených růží, se začala formovat až na počátku dvacátého století. Tento typ ručně malované keramiky se nazývá habánská fajáns (Mikula, 2007). „Fajáns představovala jemnou porézní keramiku pokrytou neprůhlednou cíníčitoolovnatou glazurou bílé barvy, jež byla pomalována barevným dekorem“ (Číhal & Vilímek, 2023, s. 116). Název vzešel právě od zakladatelů – Habánů, kteří ji na našem území vyráběli již na začátku sedmnáctého století (Mikula, 2007).

Fajánsová výroba na Moravě postupně vymizela po nuceném odchodu Habánů po bitvě na Bílé hoře. O znovuoobnovení keramické tradice se zasloužil známý sběratel z Uherského Hradiště, František Kretz, který v roce 1914 uspořádal keramický kurz v Hodoníně. Toho se zúčastnil i rodák z Napajedel, Jaroslav Úředníček, který se do Tupes přistěhoval. Právě od tohoto bodu hovoříme o vzniku tupeské keramiky, jak ji známe dnes (Mikula, 2007).

Jaroslav Úředníček koupil místní cihelnu a záhy v něm ožil hlubší zájem o tradiční slovácké hrnčířské řemeslo. S cílem obnovit tuto řemeslnou tradici si ve svém domě zřídil malou dílnu, postavil pec a začal s prvními pokusy o výrobu ručně malované keramiky. Výrobní technologie si postupně osvojoval metodou pokusů a omylů. Ve dvacátých letech

minulého století se firmě začalo dařit a tupeská keramika se stávala čím dál více vyhledávanou. Výrobky se prodávaly v turistických centrech, na poutích, a objednávky se hrnuly z různých koutů světa – např. z Německa, Japonska, USA, Francie, Švédska nebo Indie (Mikula, 2007). Vyráběli širokou škálu výrobků, od jednoduchých džbánek, džbánů s pyskem a cechovních džbánů, až po kubaně, čutory,isky, talíře, a také menší předměty jako hrníčky, slánky, cukřenky, pepřenky, vázy, popelníky, svícny, figurky a květináče. Díky dceři Boženě dozrál dekor, který byl zpočátku vytvářen podle předloh z muzejních sbírek habánského hrnčířství a džbánkařství, zachovávající charakteristické barvy a tvary. Nejpoužívanějšími barvami se staly červená, žlutá, modrá a zelená. Typický dekor, zahrnující červené růže, tulipány, lístky a další různé rostlinné motivy, nanášely ženy, „maléřečky“, pomocí speciálních štětců z chlupů. Setkat se také můžeme s modrým dekorem. I když je převzatý, stal se důležitou součástí vývoje tupeských fajansí. Svědčí o tom obliba modré výzdoby, která se často objevuje v kombinaci s typickými tupeskými růžemi na habánských talířích (Kovářů, 1990).

2 VÝTVARNÁ ČINNOST V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Výtvarné činnosti jsou v předškolním vzdělávání důležitou součástí rozvoje dítěte. Děti si pomocí nich rozvíjí jemnou motoriku, fantazii, představivost, ale také komunikaci a spolupráci. Tato kapitola se zaměřuje na význam výtvarných činností v prostředí mateřské školy a jejich využití při podpoře kulturní klíčové kompetence.

2.1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání probíhající v předškolních zařízeních „zabezpečuje uspokojování přirozených potřeb dítěte a rozvoj jeho osobnosti. Podporuje zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj dětí, vytváří předpoklady jejich pozdějšího vzdělávání“ (Průcha et al., 2013, s. 229). Vzdělávání v mateřských školách by také mělo vyrovnávat rozdíly, které mezi sebou děti mají kvůli rozdílným sociokulturním podmínkám rodin, ze kterých pochází (Průcha et al., 2013).

Každá mateřská škola se dle školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, musí řídit Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) (Česko, 2018). RVP PV je závazný státní kurikulární dokument vymezující obsah, požadavky, podmínky a pravidla týkající se vzdělávání dětí v předškolním věku (Zapletalová & Stodůlková, 2023). Zároveň vychází z potřeb každého dítěte, jeho psychických a věkových specifik a podmínek, které má zajistit právě mateřská škola – její sociokulturní prostředí (Opravilová, 2016). Tento dokument budu více popisovat v následujících podkapitolách, a to ve vztahu k výtvarným činnostem a kulturní gramotnosti.

Předškolní období zpravidla zahrnuje věk od tří do sedmi let života dítěte, přičemž k jeho ukončení dochází s nástupem do základní školy. Toto vývojové období bývá označováno jako fáze iniciativy, kdy dítě chce tvořit a něco zvládnout, čímž si potvrzuje pocit vlastní hodnoty a kvality (Vágnerová & Lisá, 2022). Dítě v tomto věkovém období vykazuje vysokou míru fyzické i psychické aktivity, je zvědavé a zajímá se o okolní jevy (Cejpková, 2015). Významnou roli sehrává také socializace – dítě se učí navazovat vztahy s vrstevníky, fungovat ve skupině a postupně si osvojuje základní společenská pravidla, která jsou základem pro budoucí život ve společnosti (Vágnerová & Lisá, 2022).

Pro vzdělávání a celkový rozvoj dětí v předškolním věku hraje důležitou roli i prostředí a lokalita, kde dítě vyrůstá a žije. V rámci české společnosti můžeme vnímat rozdíly, které

jsou mezi venkovem a městem. Zatímco děti žijící na venkově přichází do častějšího kontaktu s přírodou, zemědělstvím nebo místními tradicemi, děti z měst mají k těmto prvkům omezenější přístup (Průcha & Koťátková, 2013). Z praxe mateřských škol, v nichž pedagogové realizují projekty zaměřené na poznávání místa, kde děti žijí, vyplývá, že děti o své blízké okolí přirozeně projevují zájem. Jsou vnímavými pozorovateli i posluchači, kteří nasávají atmosféru místa a osvojují si znalosti o své lokalitě (Koťátková, 2014). „Prohlubování jeho znalostí o místě a nejbližším okolí je současně i prohlubováním jeho širší identifikace s místem života sdíleným spolu se svými nejbližšími, které tvoří jakýsi základ zájmu o společnost a dění v ní“ (Koťátková, 2014, s. 61). Vzhledem k tomu, že má práce vychází z prostředí Slovácka, kde jsou tradice a folklor stále živou součástí společenského života, zaměřuji se na to, jak děti mohou tyto kulturní prvky dále poznávat a prohlubovat si k nim vztah například právě prostřednictvím výtvarných činností.

2.2 Výtvarná činnost v mateřské škole

V RVP PV se nesetkáme v žádném kontextu vzdělávání s pojmem „výchova“, pojí se s ním až vzdělávání na základní škole, kde je výtvarná, hudební či tělesná výchova povinná (Hazuková, 2011). V mateřské škole se tedy jasně neseperují konkrétní složky výchovy při působení na dítě (například rozumová, pracovní, mravní...) (Zapletalová & Stodůlková, 2023). Naopak se dbá se na komplexní rozvoj jeho osobnosti (Oprailová, 2016). V mateřské škole se všechny výtvarné procesy schovávají pod pojmem výtvarné činnosti. Je ale na místě ukázat propojení pojmů výtvarná výchova a výtvarná činnost, které spolu úzce souvisí, ale totožné nejsou – liší se jak formou, tak obsahem. Výtvarná výchova je širší pojem zahrnující cíle, obsah i metody. V MŠ se však pracuje především s výtvarnými činnostmi, které dětem umožňují tvořit, rozvíjet svou fantazii, kreativitu a jemnou motoriku. Právě prostřednictvím těchto činností dochází k naplňování cílů výtvarné výchovy – jinými slovy, výtvarná výchova se realizuje prostřednictvím výtvarných činností (Hazuková, 2011).

Učitel, jakožto jeden z hlavních aktérů výchovně – vzdělávacího procesu, hraje v tomto procesu důležitou roli, jelikož právě u něj to všechno začíná. Zná a pozoruje děti ve třídě dlouhodobě, má představu o jejich individuálních potřebách a výtvarných dispozicích, sleduje také jejich pokroky – jednotlivce, ale i děti jako skupiny. Na základě těchto informací pak vybírá vhodné metody, způsoby a prostředky, pomocí nichž výtvarnou činnost realizuje (Hazuková, 2011). Pod výtvarné prostředky spadají dle Křížové (2018, s. 11) „prvky (linie, barvy, tvary...), techniky (kresba, malba, modelování...), nástroje (tužka, pastelka,

voskovky, štětce, nůžky...), materiály (papír, textil, modelína, odpadové materiály...)“. Neopomenutelným krokem je také stanovení cílů, které by měly při výtvarných činnostech rozvíjet celkově dětskou osobnost (Hazuková, 2011). Další důležitá část celé výtvarné činnosti je i samotná motivace, která by měla předcházet každému tvoření. Dítě je tak uvedeno do konkrétního tématu, zároveň si může zopakovat již získané poznatky, rozvíjí si tím fantazii, představivost a komunikaci. Můžeme k tomu využít různé hry, ať už pohybové, dramatické, slovní, vizuální a mnoho dalších. Stejně tak, jako je důležitá počáteční motivace, je důležitý i závěr celého tvoření. Učitel by neměl zapomínat na závěrečné shrnutí a reflexi. Může být v podobě rozhovoru, interpretací výrobků nebo společné diskuse (Křížová, 2018). Nesmí se opomenout motivace v průběhu celého tvoření – je totiž důležité, jak s dětmi v průběhu komunikujeme. Učitel by měl dítě slovně podporovat, povzbuzovat a ptát se na jejich dosavadní kroky. Práci dítěte bychom neměli hodnotit například slovem „hezké“, ale měli bychom se ho ptát na konkrétní důvody jeho tvoření – „proč jsi toto udělal takto, co znamená toto?“ atd. (Van't Hul, 2013).

S výtvarnou výchovou, respektive s výtvarnými činnostmi se pojí i další pojmy. Prvním je estetická výchova. Obě tyto výchovy, přestože nejsou v RVP PV samostatně definovány, vedou děti k vnímání, prožívání, hodnocení a tvoření krásna (Bečvářová, 2015). Druhým pojmem je tvořivost, což je „soubor vlastností osobnosti, který umožňuje tvůrčí činnost. Výzkum tvořivosti se koncentruje do čtyř domén: tvůrčí osobnost, tvůrčí proces, tvůrčí produkt a tvůrčí prostředí – všechny souvisejí s výchovou a vzděláváním“ (Kolář, 2012, s. 399). Tato definice je jedna z mnoha, jelikož přesné jednotné vymezení pojmu neexistuje. Můžeme ji také chápat jako „schopnost vytvářet nové, neobvyklé, originální způsoby řešení“ (Fichnová & Szobiová, 2012, s. 5). Tvořivost se tedy nepojí pouze s výtvarnými činnostmi, je také základem pro běžný život – díky tvořivosti se lépe adaptujeme na nové a neustále se měnící podmínky, rozmanitěji trávíme náš volný čas a další. Předškolní děti jsou vynalézavé a nápadité, proto je potřeba tyto jejich vlastnosti dále rozvíjet, což se týká všech činností, nejen těch výtvarných (Fichnová & Szobiová, 2012).

2.3 Výtvarná činnost v kontextu RVP PV

Výtvarná činnost je v procesu všestranného rozvoje důležitá, neboť i díky ní si dítě rozvíjí mimo jiné jemnou motoriku, tvořivost, fantazii a mnoho dalšího. Proto se tato podkapitola zaměřuje na výtvarné činnosti v kontextu RVP PV – tedy jak jsou zastoupeny v klíčových kompetencích a vzdělávacích oblastech.

Klíčové kompetence dle Průchy a Vetešky (2014, s. 152) „reprezentují cílovou kategorii, vyjádřenou výstupy a v českých kurikulárních dokumentech jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince“. V RVP PV z roku 2021 je vymezeno pět klíčových kompetencí, které si dítě začíná osvojovat právě v předškolním věku. Proces jejich nabývání pak pokračuje na základní a střední škole a formují se dále v průběhu života. Patří sem kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální a kompetence činnosti a občanské (RVP PV, 2021).

Z kompetence k učení vyplývá, že dítě má možnost zkoumat a pozorovat okolní svět, což se může stát námětem pro jeho výtvarný projev nebo na tyto podněty výtvarně reagovat. „Má příležitosti a zároveň schopnost všímat si souvislosti mezi volbou výtvarných prostředků a představou realizace vlastního záměru, ale i kulturních souvislostí apod., používat výtvarný jazyk jako prostředek symbolického sebevyjádření“ (Stadlerová et al., 2020, s. 34). Zkušenost, kterou dítě nabývá, může poté uplatnit při výběru výtvarných prostředků, při rozvržení plochy nebo pojetí námětu tvoření. Dítě se podle této kompetence zajímá o kulturu a umění, seznamuje se s různými výtvarnými materiály a pomůckami. Dále zvládne dokončit výtvarný úkol do konce, dokáže se řídit instrukcemi (Stadlerová et al., 2020).

Kompetence k řešení problémů vybízí dítě k vyřešení výtvarného problému či nehody, a to kreativně a samostatně. Dítě řeší problémy, na které samo stačí – učitel by mu do práce neměl zasahovat a už vůbec ne dokončovat. Do této kompetence spadá i zpřesňování početních představ – ve výtvarné činnosti to dítě může využít při počítání objektů na svém obrázku nebo pojmenovat geometrické tvary (Stadlerová et al., 2020).

Komunikativní klíčová kompetence zahrnuje řeč, kterou dítě vyjadřuje své pocity ohledně tvoření, komentuje své výtvary, popisuje jednotlivé kroky tvoření. Dítě se pomocí výtvarných činností vyjadřuje – a to například zvolenou barvou, kompozicí, velikostí objektů atd. (Stadlerová et al., 2020).

Sociální a personální kompetence hovoří o vytvoření vlastního názoru dítěte na umění, pocitu zodpovědnosti, pokud dítě záměrně ničí pomůcky či výtvarná díla, ohleduplnosti při společném tvoření, dodržování pravidel chování na kulturních akcích, respektování estetických kritérií druhých dětí (Stadlerová et al., 2020).

V kompetence činnostní a občanské si dítě dokáže rozplánovat své tvořivé aktivity, dokáže vyhodnotit průběh i výsledek. Uvědomuje si své výtvarné schopnosti i slabší stránky. Dítě se zajímá o tvoření svých kamarádů i o kulturu a umění obecně. Respektuje výtvořiny druhých dětí a dokáže je ocenit. Při výtvarných činnostech se dítě chová ohleduplně, nejedná tak, aby ohrozilo sebe či druhé (Stadlerová et al., 2020).

RVP PV se dále dělí do pěti oblastí: Biologická – Dítě a jeho tělo, Psychologická – Dítě a jeho psychika, Interpersonální – Dítě a ten druhý, Sociálně kulturní – Dítě a společnost a Environmentální – Dítě a svět. Každá oblast je rozčleněna na tři na sebe navazující kategorie – dílčí cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy (RVP PV, 2021). Níže jsou uvedeny příklady, jak lze jednotlivé oblasti propojit s výtvarnými činnostmi v praxi MŠ.

První oblast „Dítě a jeho tělo“ vzhledem k výtvarným činnostem by neměla zahrnovat jen rozvoj jemné motoriky, děti by se měly seznámit s různými materiály k tvoření a využívat je společně s instrumenty a náradím. K tomu patří i vnímání všemi smysly, které se může projevit při reakci na vzniklé dílo, ať už výrazem v obličeji, pohybem, gestem nebo zvukem. Po dokončení výtvarné činnosti by měl být úklid pracovní plochy samozřejmostí. (Stadlerová et al., 2020).

Druhou oblast „Dítě a jeho psychika“ můžeme prostřednictvím výtvarných činností přispět k duševní pohodě dítěte nebo rozvíjet jeho psychickou odolnost – v případě, že se mu tvoření nedaří, nemá chuť ho dokončit a podobně. Výtvarnými činnostmi také rozvíjíme řeč a komunikaci, kdy dítě sděluje své pocity z tvoření, komentuje své dílo nebo hodnotí tvorbu druhých dětí. Dále rozvíjíme fantazii a představivost, neměli bychom zapomínat na využití různých médií či obrazového materiálu (Stadlerová et al., 2020).

Třetí oblast „Dítě a ten druhý“ poukazuje na utváření vztahů mezi dítětem a druhým člověkem – dospělým nebo vrstevníkem. Ve spojení s výtvarnou činností se zde nabízí možnost tvořit ve dvojicích či skupině, což podporuje vzájemnou spolupráci (Stadlerová et al., 2020).

Předposlední oblast „Dítě a společnost“ rovněž poskytuje příležitost pro zapojení výtvarných činností, které dětem pomáhají objevovat materiální a duchovní hodnoty a rozvíjet jejich kulturní a společenské postoje. Prostřednictvím tvořivých a esteticky zaměřených aktivit podporujeme dětskou kreativitu a vnímání krásy. Důležité je také umožnit dětem setkávat se s kulturou a uměním, ať už přímou zkušeností, nebo prostřednictvím činností, které jim tento svět zprostředkují (Stadlerová et al., 2020).

Poslední oblast z nerevidovaného RVP PV „Dítě a svět“ vytváří prostor pro poznávání cizích kultur a environmentálního prostředí. Ve výtvarných činnostech to můžeme využít při tvoření mimo třídy MŠ – například land art na školní zahradě či kdekoli jinde v přírodě (Stadlerová et al., 2020).

2.4 Kulturní klíčová kompetence v předškolním vzdělávání

Součástí předškolního vzdělávání je i seznámení dítěte s kulturními hodnotami a tradicemi. Vzhledem k tématu této práce zaměřené na využití folkloru a tradic v MŠ je na místě věnovat pozornost kulturní klíčové kompetenci.

RVP PV prochází v průběhu let různými úpravami a aktualizacemi. Na začátku letošního roku, konkrétně v lednu 2025, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s Národním pedagogickým institutem představilo vůbec největší revizi Rámcových vzdělávacích programů od samého zavedení těchto kurikul, které se týkají jak základního vzdělávání, tak i předškolního. „Od září 2025 bude probíhat dobrovolné zapojení mateřských škol do práce s novým RVP PV. Od září 2026 bude zavedení nového RVP PV ve všech mateřských školách povinné“ („MŠMT připravilo největší změnu ve vzdělávání za 20 let“, 2025).

V nové verzi RVP PV si můžeme všimnout změn týkajících se názvů i obsahu jednotlivých vzdělávacích oblastí. Z předešlých pěti oblastí vznikly čtyři – Dítě a ten druhý a Dítě a společnost se sloučilo v jednu s názvem Dítě, ten druhý a společnost. Do této oblasti se mimo jiné zařadily podoblasti Svět lidí a kultury a Základy estetického a kulturního vnímání a vyjadřování.

Co se týče podoblasti Svět lidí a kultury, z očekávaných výsledků učení se dozvídáme, že dítě po ukončení předškolního vzdělávání by mělo umět pojmenovat místo a zemi, ve které žije. Dále by se mělo spolupodílet na udržování regionálních tradic – k čemuž může částečně přispívat i sada aktivit, které jsem s dětmi realizovala. Mezi další body patří přijímání rozmanitosti lidí a vnímat je jako přirozenou, identifikování rizik, obezřetné chování se při setkání s neznámými dětmi a dospělými, a nakonec sdělování informací s ohledem na soukromí a bezpečí svoje i blízkých osob v osobním kontaktu (RVP PV, 2025).

Podoblast Základy estetického a kulturního vnímání a vyjadřování pojednává o následujících očekávaných výsledcích učení: dítě se dokáže vyjadřovat prostřednictvím vokálních, instrumentálních a hudebně pohybových činností, ale i pomocí dramatizace,

dokáže přijímat různé role při dramatických činnostech. Dokáže autenticky zachytit své představy i prožitky různými výtvarnými prostředky a technikami, tvoří z rozmanitých materiálů a přírodnin. Při rukodělných činnostech je schopno používat reálné nástroje, předměty a nářadí (RVP PV, 2025).

Jednou z dalších konkrétních revizí bylo přidání dvou nových klíčových kompetencí – kompetence digitální a kompetence kulturní, která je úzce spjatá s oblastmi, které jsem popisovala výše. Právě kulturní klíčová kompetence je stěžejní pro mou bakalářskou práci, jelikož podporuje u dětí vztah k tradicím a kulturním hodnotám, což přímo souvisí s propojením folkloru a výtvarných činností v mateřské škole.

Revidovaná verze RVP PV z roku 2025 charakterizuje kulturní klíčovou kompetenci jako přijímání kulturní a umělecké rozmanitosti ve společnosti, přičemž se dítě vyjadřuje uměleckými prostředky (RVP PV, 2025). Mezi očekávané výsledky učení patří:

1. „Má povědomí o kultuře, umění a o kulturním dění ve svém okolí.
2. Reaguje autenticky na umělecké a kulturní podněty.
3. Zapojuje se do tvůrčích činností.
4. Přijímá osobnostní, kulturní, náboženské a jazykové rozmanitosti ostatních“ (RVP PV, 2025, s. 26).

Z prvního bodů vyplývá, že dítě si během vzdělávacího procesu vytváří vztah k uměleckým a kulturním hodnotám, které jsou v jeho blízkém okolí. Seznamuje se s kulturním děním, tradicemi, svátky a regionální uměleckou tvorbou. Mělo by také samo vyhledávat umělecké objekty ve svém okolí. Ke klíčovým kompetencím se nově uvádí i rizika, která jsou s nimi spjata. U prvního bodu tedy může být rizikem nedostatek přímých zážitků, které by učitelky mohly nahrazovat pouhým vyprávěním či obrazovým materiálem (Národní pedagogický institut České republiky, 2025a).

Druhý bod pojednává o vyjadřování a sdílení pocitů a dojmů dítěte, které v něm vyvolaly umělecké či kulturní zážitky. Dítě by mělo spontánně a autenticky reagovat na různé formy umění, všimnout si zajímavých podnětů, což by se pak mělo projevit i v jeho spontánních činnostech a hře. Dítě by si také mělo uvědomovat, že jeho vnímání je subjektivní a může se lišit od vnímání druhých dětí. Rizikem zde může být jednostranná nabídka podnětů a absence reflexe, málo příležitostí k vyjádření pocitů nebo předkládání

vlastního vnímání jako jediného správného (Národní pedagogický institut České republiky, 2025b).

Třetí bod hovoří o tvůrčí činnosti, která je pro dítě jedním ze způsobů vyjádření vztahu ke světu. Dítě vyhledává tvůrčí činnosti, které odpovídají jeho zájmům a schopnostem. Pro dítě je více důležitý proces tvoření než samotný výsledek. Při procesu projevuje radost a zaujetí, tvoření v něm vyvolává pocit uspokojení. Učitelka může tvoření pojmut jako skupinovou či kooperativní práci, při které děti mohou oceňovat sebe i druhé, podporovat sebedůvěru a mimo jiné to může napomoci k odbourání strachu a nechuti k výtvarným a tvůrčím činnostem. Rizika s tímto spojená jsou v kladení důrazu na výsledek, a ne na proces, učitelka také může zasahovat do procesu tvorby dítěte nebo upravovat produkt dle její představy (Národní pedagogický institut České republiky, 2025c).

Poslední bod se zabývá seznamováním dítěte s jedinečností každého člověka ve svém okolí. Dítě by mělo samo od sebe přijímat odlišnosti druhých lidí, ať už tělesné, kulturní, jazykové či další jiné. Dítě by tak mělo spolupracovat se všemi – a to bez rozdílu. Mělo by být chápající a respektovat například nově příchozí kamarády, pomoci jim osvojit si pravidla třídy. K rizikům patří xenofobní přístup k jedincům z odlišného prostředí, a to jak ze strany učitelky, tak i dětí (Národní pedagogický institut České republiky, 2025d).

V předškolním vzdělávání musíme brát v potaz, že dítě je ihned po narození ovlivňováno kulturou a společností, ve které vyrůstá. Dítě si tedy již v předškolním věku osvojuje prvky kultury, která jej obklopuje – tento jev nazýváme enkulturace. Sem spadají i tradice a folklor typický pro daný region (Průcha, 2016). Znamená to tedy, že dítě postupně proniká do kultury, do které se narodilo (Kolláriková & Pupala, 2010).

2.5 Význam výtvarné činnosti pro rozvoj kulturní gramotnosti v předškolním věku

Kulturní klíčová kompetence poskytuje prostor k rozvoji kulturní gramotnosti dětí. Ta v RVP PV není přímo zmiňovaná, ale směřují k ní některé vzdělávací oblasti. Nejprve proto vymezím pojem kultura, následně gramotnost, a poté se zaměřím na definici kulturní gramotnosti a její možné rozvíjení prostřednictvím výtvarných činností v mateřské škole.

Pojem kultura je chápán různými autory odlišně. Podle Jandourka (2012, s. 136) je kultura „souhrn životních forem, hodnotových představ a životních podmínek lidí žijících v určité době na nějakém území“. Tento pojem však může být vnímán i jako „hodnotové

systémy, normy sociálního styku, způsoby myšlení a komunikace, tradice, zvyklosti, rituály, jež jsou charakteristické pro členy určitého etnického společenství či národa“ (Průcha & Veteška, 2014, s. 165). Jiní autoři ji zase chápou jako tři významy: umění, literatura, hudba, výchova a další společenskovední disciplíny, které kultivují jedince ve společnosti; uměle vytvořené artefakty a ideje, které jsou předávány lidmi v konkrétní společnosti; a systémy znalostí, symbolů a významů, které lidem umožňují vyhodnocovat vhodné vzorce myšlení a chování (Jančár et al., 2011). „Kultura jakožto komplex materiálních, především ale nemateriálních výtvorů (poznatků, idejí, hodnot, morálních norem aj.), které lidská civilizace během svého vývoje vytvářela. Toto „kulturní dědictví“ si lidstvo předává z generace na generaci“ (Průcha et al., 2013, s. 135).

Pojem gramotnost zase chápeme jako „dovednost jedince číst, psát a počítat získávaná obvykle v počátečních ročnících školní docházky. V tomto smyslu jde o „základní gramotnost“, která je předpokladem jak dalšího vzdělávání, tak vůbec uplatnění jedince ve společnosti“ (Průcha et al., 2013, s. 85).

Pokud spojíme tyto dva pojmy dohromady, vznikne nám pojem kulturní gramotnost. Děti přicházejí do kontaktu s kulturou už od raného věku a osvojují si tak právě kulturní gramotnost. Pokud budeme děti v mateřské škole kulturně vzdělávat, můžeme tím zajistit uchování kulturních tradic a rozvíjení kultury touto novou generací. Do kulturní gramotnosti spadají i další podoblasti, jako je například přírodovědná, umělecká a estetická gramotnost (Szimethová et al., 2012). „Kulturní gramotnost pomáhá zajišťovat mezigenerační kontinuitu kulturního dědictví národa, rozvíjet jej a rozvíjet lidské zdroje“ (Doležalová, 2005, s. 20).

Umělecké a výtvarné činnosti dětí v předškolním věku jsou důležitou součástí dětské socializace a akulturace. V tomto procesu hraje klíčovou roli smyslově konkrétní estetický materiál, který se v životě dětí projevuje v několika funkcích: jako hra, jako nástroj pro poznání a jako způsob komunikace. V dnešní době se děti běžně setkávají s elektronickými médii, ale stále také se současnou kulturou. Je vhodné tyto dvě oblasti propojovat a kombinovat s tradičními uměleckými prostředky (Kolláriková & Pupala, 2010).

Pomocí sady aktivit popsanych v následující části děti mají možnost rozvíjet svou kulturní gramotnost prostřednictvím výtvarných činností.

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 REALIZACE SADY VÝTVARNÝCH AKTIVIT

Praktická část bakalářské práce byla realizovaná v Mateřské škole Tupesy. Výběr této školy byl zvolen záměrně vzhledem k tomu, že v obci Tupesy se pravidelně dodržují tradice jako Velikonoční obchůzka, vynášení Moreny a stěžejní pro tuto práci i hody. Děti jsou s těmito tradicemi přirozeně seznamovány, a to nejen v rodinném prostředí, ale i v mateřské škole. V integrovaném bloku ŠVP je zde každoročně vyhrazený prostor pro téma hodů, což umožnilo smysluplné propojení výtvarných činností s místními folklorními tradicemi.

Mateřská škola spadá pod základní školu a společně tak tvoří jeden právní subjekt se společným vedením s názvem Základní škola a Mateřská škola Tupesy, příspěvková organizace. Budova MŠ je přímo spojena se základní školou a nachází se uprostřed klidné obce Tupesy. Mateřská škola je rozdělena na dvě homogenní třídy – třída Koťátka, kam docházejí děti ve věku od dvou do čtyř let, a třída Kuřátka s předškolními dětmi ve věku od pěti do šesti let. Pro realizaci výtvarných činností jsem si vybrala třídu s předškolními dětmi hned z několika důvodů. V tomto věku jsou děti schopny samostatněji pracovat s různými výtvarnými materiály i pomůckami a mají rozvinutější jemnou motoriku. Dokážou se také soustředit delší dobu a mají širší znalosti o tradičních kulturních jevech. Vzhledem k náročnosti výtvarných technik a k tematickému zaměření by jejich realizace byla pro mladší děti příliš náročná.

Celkový počet dětí ve třídě je dvacet pět, z toho je zde třináct chlapců a dvanáct děvčat. Počet dětí zapojených do výtvarných činností se lišil dle konkrétní činnosti, průměrně se však účastnilo šest až deset dětí na jednu činnost, výjimkou bylo tvoření práva, do kterého se zapojilo dětí patnáct. Žádné dítě nemá přidělenou asistentku pedagoga, ani se zde nenachází dítě s odlišným mateřským jazykem. Učitelský sbor tvoří čtyři učitelky, dvě v každé třídě. Atmosféra ve třídě působí velmi přátelsky, děti mezi sebou mají dobré vztahy, to samé platí ve vztahu k třídním učitelkám. Informovaný souhlas s realizací výzkumného projektu byl podepsán zákonnými zástupci všech dětí, třídními učitelkami i ředitelem školy. Vzor souhlasu je uveden v příloze, originály jsou archivovány.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo vytvořit, realizovat a evaluovat sadu šesti výtvarných činností na téma „hody v naší obci“ pro děti předškolního věku a přiblížit jim tak místní folklor a tradice. Do dílčích cílů pak spadalo rozvíjet jemnou motoriku dětí, rozvíjet tvořivost dětí, seznámit děti s významem hodů, krojů a dalších prvků typických pro jejich obec a podpořit kulturní klíčovou kompetenci dětí. Realizace probíhala v listopadu

2024. Před samotnou realizací jsem věnovala čas pečlivé přípravě – zjišťovala jsem si informace o tradičních prvcích spojených s hody, kroji a keramice typické pro naši obec. Připravila jsem si výtvarné materiály, seznam pomůcek, obrazový materiál pro děti, návrhy jednotlivých výrobků a promyslela metodické vedení dětí během práce. Cílem aktivit bylo nejen rozvíjet výtvarné dovednosti dětí předškolního věku, ale také jim přiblížit místní folklor a tradice hravou a tvořivou formou. Aktivity byly koncipovány tak, aby podporovaly a rozvíjely tvořivost, jemnou motoriku a zároveň posilovaly kladný vztah dětí k místu, kde žijí. Děti se během tvoření seznámily a pracovaly s různými materiály a technikami. Měly možnost vytvořit symbolické předměty jako je starší hodové právo, beranice, spodnice a zadnice, fěrtoušek, kubaňa a hodové růže. Každý z těchto výrobků byl spojen s vysvětlením jeho významu v rámci hodového průvodu a tupeského kroje, čímž se děti seznámily s kulturním dědictvím naší obce. Do klíčových kompetencí v tabulkách níže jsem uvedla i kulturní klíčovou kompetenci, ačkoli nové RVP PV bude pro všechny MŠ závazné až od září příštího roku. Zařadila jsem ji z důvodu, že se přímo pojí s tématem této práce.

Výtvarné aktivity probíhaly vždy v rámci ranních činností, a to po dobu šesti po sobě jdoucích dní. Časová náročnost jednotlivých výtvarných činností se lišila v závislosti na složitosti výrobku – některá aktivita trvala hodinu (právo, beranice), některá dvacet minut (hodové růže). Účast byla dobrovolná, nikdo nebyl k činnostem nucen a práce dětí vycházela z jejich zájmu a vnitřní motivace.

K realizaci praktické části jsem využila několik metod. Mezi ně patřily metody slovní (konkrétně popis motivů a předmětů, rozhovory s dětmi o tématu i o samotném procesu tvorby), dále jsem aplikovala metody názorně demonstrační (pozorování předmětů, využití statické projekce a instruktáž), a metody dovednostně praktické (pracovní a výtvarné činnosti).

Tyto aktivity je vzhledem k tématu nejvhodnější realizovat v časovém rozsahu dvou týdnů – konkrétně v období, kdy se v dané obci slaví hody. V Tupesích se hody tradičně konají v polovině října, proto je právě toto období nejvhodnější pro začlenění výše uvedených výtvarných aktivit do tematického bloku ve výuce. Je však na uvážení každého učitele, v jakém období během roku se rozhodne tyto aktivity realizovat.

Mateřská škola je dostatečně materiálně vybavena pro realizaci výtvarných aktivit, nicméně materiály k výrobkům jsem zakoupila z vlastních prostředků. Z vybavení MŠ byly použity pomůcky jako jsou nůžky, tužky, lepidla, štětce, ubrusy a zástěry. K realizaci jsme využili část třídy se stolky.

Po dobu vytváření každého výrobku byla ve třídě přítomna vždy jedna třídní učitelka, která mou práci pozorovala a následně zapisovala hodnocení do předem připraveného záznamového archu. Ten posloužil jako prostředek evaluace a základ pro další doporučení do učitelské praxe.

4 PŘEHLED VÝTVARNÝCH AKTIVIT

4.1 Starší hodové právo

Tabulka 1 Starší hodové právo

STARŠÍ HODOVÉ PRÁVO	
Cíl v jazyce učitele	1) Představit dětem význam hodového práva v kontextu místních tradic. 2) Rozvíjet jemnou motoriku a tvořivost dětí prostřednictvím výtvarných činností. 3) Podpořit vzájemnou spolupráci dětí při tvorbě společného výrobku.
Cíl v jazyce dítěte	1) Seznámit se s významem hodového práva. 2) Vymyslet, nakreslit, vystříhnout a nalepit různé vzory na podklad. 3) Spolupracovat s druhými dětmi a podílet se na společném výrobku.
Klíčové kompetence z RVP PV	1) Dítě se seznámí s významem hodového práva. - Kompetence kulturní: Má povědomí o kultuře, umění a o kulturním dění ve svém okolí. 2) Dítě dokáže vymyslet, nakreslit, vystříhnout a nalepit různé vzory na podklad. - Kompetence k řešení problémů: hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost 3) Dítě dokáže spolupracovat s druhými dětmi a podílet se na společném výrobku. - Sociální a personální kompetence – projevuje dětským způsobem citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, dokáže se ve skupině

	prosadit, ale i podřídít, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje
Charakteristika dětí	V tento den bylo ve třídě Kuřátek přítomno 23 dětí z celkového počtu dvaceti pěti, z toho deset chlapců a třináct děvčat. Po celou dobu mého výstupu byla přítomná jedna učitelka. Do výtvarné činnosti se dobrovolně zapojilo 15 dětí, konkrétně deset děvčat a pět chlapců. Po celou dobu byla ve třídě uvolněná atmosféra, děti si navzájem pomáhaly, spolupracovaly a komunikovaly.
Organizační forma	Skupinová práce
Výukové metody	Slovní (rozhovor, popis, vysvětlování), názorně demonstrační (statická projekce, instruktáž), dovednostně praktická (výtvarné činnosti)
Prostředky a pomůcky	Fotografie z hodů, notebook, staršího i mladšího hodového práva, dechová hudba z notebooku, materiály a pomůcky k výrobě: tvar staršího práva vyřezaný z polystyrenu, barevné měkké papíry, pěnové barevné papíry, filcové papíry, zelené dvojvrstvé ubrousky (z jedné strany světle zelená, z druhé tmavě zelená), barevné krepové papíry, raznice, tužky, nůžky, lepidla (Herkules i tyčinkové), alobal, barevné mašličky ze stuhy, špendlíky, slovácká mašle, kousek záclony, dřevěná tyč
Časová náročnost	1 hodina

(zdroj: vlastní)

Motivace

Realizaci první výtvarné činnosti jsem zahájila svoláním dětí, které projevíly zájem se do aktivity zapojit. Společně jsme se usadili ke stolku, kde jsem dětem prostřednictvím notebooku promítla fotografie z hodového průvodu, čímž jsem vytvořila vhodný úvod do tématu. Úvodním rozhovorem jsem se snažila zjistit, jaké mají děti zkušenosti a znalosti týkající se tradice hodů. Zeptala jsem se jich, zda vědí, co to hody jsou. Odpovědi dětí ukázaly, že je jim toto téma blízké – spontánně zmiňovaly kroje, zpěv, tanec a průvod

vesnicí. Hody jsou každoročně zařazeny do integrovaného bloku této mateřské školy, takže děti mají s tímto tématem zkušenosti. Dále jsem se dětí ptala, zda se některé z nich účastní hodů v kroji, nebo se alespoň chodí na průvod podívat. Většina dětí uvedla, že ano, avšak několik z nich s touto tradicí osobní zkušenost nemělo. Děti měly prostor sdílet své zážitky, čímž došlo k přirozenému zapojení do tématu. Následně jsem shrnula základní informace: „Hody jsou velká slavnost celé obce, kdy se ráno sejdou na návsi krojovaní šohaji, kde nejdůležitější jsou dva stárce – mladší a starší. Ty poznáme tak, že v průvodu obcí nesou práva – mladší stárek mladší právo, které je menší, a starší stárek starší právo, které je větší. Společně pak jdou pro stárky a pro ostatní krojovaná děvčata. Chodí se po vesnici, tancuje se, zpívá se, hraje muzika, výská se. Hody se konají proto, že se nám podařila sklídit dobrá úroda a můžeme tak slavit úspěšný rok a práci na poli.“ Pro lepší představu jsem dětem ukázala fotografie z průvodu, a hlavně detail na oba typy práv.

Následně jsem dětem ukázala polystyrenový základ našeho budoucího práva na dřevěné tyči. Dětem jsem navrhla, že bychom si mohli zahrát na hodový průvod – děti vytvořily dvojice a seřadily se do zástupu. Na dechovou hudbu procházely kolem stolků a v nošení práva se střídaly. Po této motivaci jsem se dětí zeptala, jestli se jim takové nenazdobené právo líbí, a jestli by ho nechtěly ozdobit, aby bylo tak krásné a bohaté jako na fotografiích. Děti souhlasily, vykřikovaly, že ano, a tím skončila motivační část.

Průběh

Na stolky jsem nachystala všechny potřebné věci. Děti si individuálně zvolily výtvarný materiál, se kterým chtěly pracovat. Na připravené papíry různého druhu a barev si tužkou předkreslily ozdobné motivy – květiny, lístky, geometrické vzory či jiné tvary dle vlastní fantazie. Tyto motivy následně vystříhly a libovolně je nalepovaly na polystyrenový základ ve tvaru práva. Děti pracovaly i s krepovým papírem, který mačkaly do drobných kuliček a lepily na povrch hodového práva. K výzdobě dále využívaly dekorační prvky vytvořené pomocí raznic, které si samy vyrazily a nalepily. Práce s raznicí je velmi zaujala a podle jejich slov i bavila. Práce s raznicí vyžadovala nejen určitou sílu, ale také trpělivost a přesnost, což některým dětem dělalo ze začátku problém. S mou asistencí děti na výtvar připevnily předem navázané barevné mašle pomocí špendlíků. Dalším dekoračním prvkem byla papírová kolečka, která po přitisknutí na tyčinkové lepidlo vytvořila efekt květiny. Děti stříhaly i alobal, který představoval malá zrcátka. Celá plocha polystyrenového základu byla postupně zaplňována jednotlivými dekoracemi. Jedno dítě nakreslilo obrys jablka, které jsme společně připevnili na vrchol práva spolu s kusem záclony. Delší kus záclonoviny jsme

následně špendlíky upevnili na spodní část výrobku, což nám vytvořilo efekt krajky. Na závěr jsme dřevěnou tyč ozdobili slováckou mašlí.

Děti spolupracovaly tak, že si například pomáhaly stříhat pěnový papír, který byl pro některé děti obtížnější. Pomáhaly si také s předkreslením různých ozdob. Navzájem si půjčovaly raznice i další pomůcky a materiály, domlouvaly se na tom, kam umístit barevné ozdoby (aby na jednom místě nebylo mnoho stejných vzorů), dále spolupracovaly systémem „manufaktury“, kdy jedno dítě razilo raznicí, druhé dítě rozmísťovalo vyražené vzory na polystyren a třetí lepilo.

Závěr

Když už bylo právo téměř celé pokryté ozdobami, zeptala jsem se dětí, zda jsou s tímto výsledkem spokojené a můžeme aktivitu ukončit (uklidit společně pomůcky a nepořádek). Po dokončení celého výrobku jsem s dětmi provedla závěrečnou reflexi, ve které jsem se dozvěděla, jak jsou děti s výtvořem spokojené. Dokázaly se samy pochválit a ocenit. Otázky, které jsem dětem položila při závěrečné reflexi:

- „Co vás nejvíce bavilo na tvoření tohoto hodového práva?“ D: *„Raznice!“, „Dělat tady ty kytičky ... ty zelené listy ... tady ty malé modré kytky“.*
- Jak vám pomohli vaši kamarádi? D: *„Mně pomohla ... při stříhání toho měkkého papíru, protože mně to nešlo.“, „Mně holky půjčily raznice, když jsem žádnou neměla.“, „Já jsem tam lepila kytičky a ... mi je „vyraznicovala““.*
- Jste s hotovým výrobkem spokojení? Líbí se vám? D: *„Joo!“*, *„Vypadá jak opravdové!“*, *„Mně se moc líbí.“*
- Pamatujete si, kdo na hodech takové právo nosí? D: *„Stárci“.*
- Chtěli byste jednou být stárkem nebo stárkou? D: *„Jooo! ... Já budu! ... Ne, já nebudu chodit na hody.“*

Sebereflexe

Myslím si, že bylo vhodné začít celou sadu těchto výtvarných aktivit na téma hodů právě výrobou staršího hodového práva. Je to symbol celého průběhu hodů a také největší výrobek – velikostí je velmi podobný opravdovému staršímu právu.

Tuto aktivitu jsem plánovala delší dobu dopředu. Prvním úkolem bylo vymyslet, jakou podobu bude právo mít – původně jsem zamýšlela vytvořit něco plastického, prostorového,

ale nápad s polystyrenem mi přišel lepší a jednodušší vzhledem k věku dětí. Dále jsem přemýšlela nad materiály, které budou k realizaci potřeba. Mým záměrem bylo pracovat s různými druhy materiálů, aby si děti zkusily stříhat například pěnový nebo filcový papír, se kterým běžně v MŠ tak často nepracují.

Děti, které měly o tuto činnost zájem, se sešlo poměrně hodně. I tak se ale stalo, že dvě děti v průběhu tvoření odešly, ale nezávisle na nich se další tři připojily v průběhu. Těmto dětem jsem znovu vysvětlila smysl hodů a celého našeho tvoření.

Snažila jsem se dětem zajistit dostatek prostoru pro uplatnění vlastní kreativity – tím, že si samy vymýšlely vzory a tvary, které chtějí na výrobek dát. Většinou se objevovaly základní tvary, jako čtverec, kruh nebo trojúhelník, některé děti se ale pustily do složitějších obrazců, jako byla například květina, kterou si samy předkreslily a následně i vystříhly.

Ze stanovených cílů byly splněny všechny – děti se seznámily s tradicí hodů a konkrétně s jedním ze znaků – hodovým právem, procvičily jemnou motoriku při práci s různými materiály a vzájemně dokázaly spolupracovat.

Určitě by bylo vhodné vyrobit si obě práva, nejen to starší. Původně jsem takto aktivitu zamýšlela, ale nezapojil se dostatečný počet dětí, který by zvládl nazdobit obě velké polystyrenové plochy. Usuzuji tak z důvodu, že i to jedno bylo na zúčastněné děti mírně náročné. Aktivita trvala delší čas, než jsem předpokládala. Některé děti u tvoření vydržely celou dobu, některé v průběhu odešly a jiné přišly. Pokud by se ale tato aktivita měla realizovat pro všechny děti ve třídě, určitě bych použila oba polystyrenové základy. I samotné tvoření (zaplnění plochy) by díky většímu počtu dětí bylo rychlejší. Na konci jsem chtěla udělat druhý průvod, stejný jako na začátku, tentokrát ale s nazdobeným právem. Na to už bohužel nezbyl čas.

4.2 Beranice

Tabulka 2 Beranice

BERANICE	
Cíl v jazyce učitele	1) Představit dětem část mužského kroje. 2) Rozvíjet estetické vnímání a schopnost soustředit se na detaily při napodobování vzorů slovácké mašle.

	3) Rozvíjet schopnost dětí napodobit vizuální předlohu.
Cíl v jazyce dítěte	1) Seznámit se s částí mužského kroje. 2) Uvědomit si vzory a detaily na slovácké mašli a přenést je do vlastní tvorby. 3) Napodobit předložený vzor.
Klíčové kompetence z RVP PV	1) Dítě se seznámí s částí mužského kroje. - Kompetence k učení – soustředěně pozoruje, má elementární poznatky o světě kultury, který dítě obklopuje 2) Dítě si uvědomí vzory a detaily na slovácké mašli a dokáže je přenést do vlastní tvorby. - kompetence kulturní: Zapojuje se do tvůrčích činností 3) Dítě dokáže napodobit předložený vzor. - kompetence k učení – soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo
Charakteristika dětí	V tento den bylo ve třídě Kuřátek přítomno 21 dětí z celkového počtu dvaceti pěti, z toho devět chlapců a dvanáct děvčat. Po celou dobu mého výstupu byla přítomná jedna učitelka. Do výtvarné činnosti se dobrovolně zapojilo šest chlapců, kteří po celou dobu práce vykazovali aktivní přístup a zaujetí.
Organizační forma	Individualizovaná činnost
Výukové metody	Slovní (popis, rozhovor, vysvětlování); názorně demonstrační (statická projekce, pozorování předmětů, instruktáž); dovednostně praktická (výtvarná činnost)

Prostředky a pomůcky	Fotografie mužského kroje, notebook, šablona beranice, šablona mašle, bílé tvrdé papíry, nůžky, tempery (červená, modrá, zelená, žlutá), kalíšky na tempery, voda, štětce na rozmíchání barev, štětce na lepidlo, tekutý Herkules, kulaté pěnové štětce, černý krepový papír, bílá pírká, ustřižené rozmarýny, slovácká mašle jako vzor, ubrus, měkké barevné papíry, tyčinkové lepidlo, tavicí pistol
Časová náročnost	50 minut

(zdroj: vlastní)

Motivace

Stejně jako předešlý den jsem si svolala děti, které by měly o tvoření zájem. Přihlásilo se šest chlapců, ale nebylo podmínkou, aby se této aktivitě účastnili pouze chlapci. Opět jsem promítla na notebooku fotografie z hodového průvodu. Jelikož se tento den zúčastnili někteří chlapci, kteří se včera do činnosti nezapojili, opět jsem aktivitu začala rozhovorem. Ptala jsem se stejně jako včera – zda ví, co to hody jsou, jestli někdy viděli hodový průvod nebo se ho v kroji účastnili. Ti chlapci, kteří včera tvořili právo, ostatním kamarádům řekli odpovědi, proč se hody slaví. Na konci rozhovoru jsem stejně jako včera dětem shrnula základní informace: „Hody jsou velká slavnost celé obce, kdy se ráno sejdou na návsi krojovaní šohajů, kde nejdůležitější jsou dva stárce – mladší a starší. Ty poznáme tak, že v průvodu obcí nesou práva – mladší stárek mladší právo, které je menší, a starší stárek starší právo, které je větší. Společně pak jdou pro stárky a pro ostatní krojovaná děvčata. Chodí se po vesnici, tancuje se, zpívá se, hraje muzika, výská se. Hody se konají proto, že se nám podařila sklídit dobrá úroda a můžeme tak slavit úspěšný rok a práci na poli.“

Poté jsem na notebooku promítla fotografie tupeských šohajů a společně s dětmi jsme se pokusili pojmenovat základní části mužského kroje. Nejdříve děti zkoušely názvy uhádnout samy (nebo je věděly), poté jsem jim řekla správné pojmenování: vyšívaná košile, vestička, řemen, nohavice, obuv, vyšívaný kapesník a hlavně beranice, na kterou jsme se zaměřili nejvíce. Děti se seznámily s její podobou – rozmarýnem, kohoutími kosárky, vyšívanou slováckou stuhou a voničkou, jež beranici zdobí.

Dětem jsem přinesla ukázat opravdovou beranici a čerstvě natrhaný rozmarýn. Chlapci se zavřenýma očima postupně čichali k rozmarýnu, snažili se vnímat jeho vůni. Následně

opět se zavřenýma očima vnímali po hmatu strukturu beranice – ptala jsem se, jestli je jim po hmatu příjemná, jak by ji popsali (je chlupatá, měkká...). Po hmatu zkoumali i strukturu voničky a kohoutích pér. Následně jsem chlapcům rozdala malá pírka určená k výrobě jejich beranice. Přejížděli jsme si s nimi po rukou i obličeji a sdíleli své pocity – koho to šimrá, komu je to nepříjemné nebo příjemné. Prohlédli jsme si také slováckou mašli, děti pojmenovávaly jednotlivé motivy – listy, modré květiny, červené růže, klasy obilí... Na závěr jsem chlapcům navrhla, že by si každý z nich mohl vytvořit svoji vlastní beranici.

Průběh

Děti obkreslily předem připravenou šablonu beranice a mašle na tvrdý papír. Obkreslené tvary následně samostatně vystřihly. Doprostřed stolů jsem umístila dlouhou slováckou mašli, která posloužila jako vizuální vzor pro další krok práce. Opravdová beranice byla vystavena na dohled dětí. Pomocí pěnových štětců děti technikou tiskání nanášely temperové barvy na vystřiženou mašli a snažily se tím napodobit vyšívaný vzor na předložené mašli před nimi. Z drobných kousků černého krepového papíru děti tvořily malé kuličky, které následně nalepily na vystřižený tvar beranice potřený tekutým lepidlem, čímž vznikl základ pokrývky hlavy. Dále si z barevných papírů vyrobily voničku – ozdobu, která se skládala z několika kruhovitých tvarů, které si děti samy předkreslily, vystřihly a slepily k sobě. Finální sestavení beranice probíhalo s mou asistencí. Pomocí tavné pistole jsme nejprve na černý základ připevnili větvičku rozmarýnu, poté dvě bílá pírka, na ně jsme nalepili voničku, a to všechno jsme zakryli vlastnoručně malovanou mašlí.

Ačkoli aktivita probíhala ve skupině, každý výsledný výrobek byl individuálním výtvozem každého z chlapců. Pracovní postup byl promyšleně strukturován tak, aby děti nejprve vytvořily mašli, která potřebovala čas k zaschnutí. Tím byla zvládnuta časově i prostorově náročnější „špinavá“ část práce, při níž se používaly barvy a štětce. Po jejím dokončení a následném úklidu se uvolnila pracovní plocha pro další kroky tvoření. Při vytváření motivu mašle se chlapci nemuseli striktně držet předloženého vzoru. Měli možnost uplatnit vlastní kreativitu a nápady, přičemž předložený vzor sloužil především jako inspirace a ukázka reálné části beranice.

Závěr

Když měli všichni chlapci hotové své výrobky, společně jsme uklidili pracovní plochu. Své beranice jsme rozprostřeli na stůl a začala jsem se jich ptát na otázky k závěrečné reflexi. Nutno říct, že po celou dobu tvoření jsem se dětí průběžně ptala na jejich pocity, zda jsou

spokojené se svým výrobkem, jestli se jim daří podle jejich představ. Na tyto otázky vždy odpověděli, že ano, že jsou spokojení.

Otázky:

- Vzpomenete si, jaké části kroje jsme si na fotce ukazovali? D: „*Beranice! ...šátek... vesta... peří od kohouta!*“
- Je vaše vytvořená beranice také tak měkká jako ta opravdová? Můžeme to porovnat. D: „*ano... ta opravdová je lepší... moje je taky měkká, ale ta opravdová je víc chlupatá.*“
- Co se vám na vaší beranici líbí nejvíc? D: „*Mašle, jak jsem si ji namaloval... že tam mám ty pírká, protože vypadají jak opravdové...celá se mně líbí*“
- Jaká část beranice vás bavila tvoří nejvíce? D: „*Ta mašle, jak jsme tupali tím štětcem...mačkání kuliček, já jsem jich měl moc a půjčil jsem je i kamarádovi.*“

Sebereflexe

První otázkou této činnosti bylo vymyslet, jaký základ bude beranici tvořit. Zvolila jsem černý krepák zmačkaný do kuliček, jelikož nejvíce připomíná strukturu opravdové beranice. Při znázornění mašle jsem využila pěnové štětce, se kterými běžně v této MŠ děti nepracují. Byla to tak nová technika, která se osvědčila – nejen že díky ní děti vytvořily hodně podobné vzory jako jsou na opravdové mašli, vyzkoušely si tím i něco nového a podle jejich slov i zábavného. Příště bych nechala větší volnost při tvoření voničky a poskytla bych více materiálů – například alobal, který připomíná zrcátka na voničkách.

Ačkoli mnoho zdrojů uvádí, že ve výtvarných činnostech není použití šablon v MŠ ideální, rozhodla jsem se je v tomto případě použít. Hlavním důvodem bylo usnadnění organizace práce, a hlavně efektivní využití času, aby se děti mohly více soustředit na samotné tvoření a zdobení, než zkoušení překreslit tvar beranice nebo mašle. Šablona zde tedy posloužila jako pomocník, ne jako omezující prvek v jejich výtvarném projevu.

Děti měly radost ze svých výrobků, líbilo se mi, že výsledky byly individuálně originální, ale přesto zachovávaly charakteristické prvky hodové beranice. Co bych příště udělala jinak, by byl černý podklad tvaru beranice místo bílého. Děti sice pokryly celou plochu černým krepákem, i tak je ale černý papír pro tento účel vhodnější.

4.3 Spodnice a zadnice

Tabulka 3 Spodnice a zadnice

SPODNICE A ZADNICE	
Cíl v jazyce učitele	1) Představit dívčí tupeský кроj a seznámit děti s jeho částmi. 2) Rozvíjet jemnou motoriku skrz skládání papíru. 3) Podporovat estetické vnímání dětí prostřednictvím výšivek na lidovém kroji, s důrazem na strukturu a vzory.
Cíl v jazyce dítěte	1) Seznámit se s dívčím tupeským krojem a jeho částmi. 2) Poskládat harmoniku z papíru. 3) Vnímat vzor a strukturu vyšívaní na zadnici.
Klíčové kompetence z RVP PV	1) Dítě se seznámí s dívčím tupeským krojem. - Kompetence k učení: soustředěně pozoruje, má elementární poznatky o světě kultury, který dítě obklopuje 2) Dítě dokáže poskládat harmoniku z papíru. - Kompetence k učení: vyvine úsilí, soustředí se na činnost, při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům 3) Dítě dokáže vnímat vzor a strukturu vyšívaní na zadnici. - Kompetence k učení: soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, má elementární poznatky o světě lidí, kultury, který dítě obklopuje, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje

Charakteristika dětí	V tento den bylo ve třídě Kuřátek přítomno 21 dětí z celkového počtu dvaceti pěti, z toho devět chlapců a jedenáct děvčat. V této třídě jsou předškolní děti ve věku 5–6 let, třída je tedy heterogenní. Žádné dítě nemá přidělenou asistentku pedagoga, ani se zde nenachází dítě s odlišným mateřským jazykem. Po celou dobu mého výstupu byla přítomná jedna učitelka. Do výtvarné činnosti se dobrovolně zapojilo šest děvčat, nebyla to ale podmínka – zapojit se mohli i chlapci.
Organizační forma	Skupinová práce
Výukové metody	Slovní (popis, rozhovor, vysvětlování); názorně demonstrační (statická projekce, pozorování předmětů, instruktáž); dovednostně praktická (výtvarná činnost)
Prostředky a pomůcky	Fotografie dívčího kroje, notebook, měkké bílé papíry A4, měkké černé papíry A4, tvrdý bílý papír, tvrdý černý papír, nůžky, raznice, oranžové fixy, předloha vyšívání zadnice, tavicí pistol
Časová náročnost	35 min

(zdroj: vlastní)

Motivace

Stejně jako v předchozích dnech jsem si i tentokrát v rámci ranních činností k sobě ke stolku opět svolala děti, které měly zájem o výtvarnou aktivitu. Přihlásila se pouze děvčata, avšak stejně jako v případě beranic byla činnost určena všem dětem bez rozdílu, nejen děvčatům. Všechna zúčastněná děvčata byla zapojena i do tvoření práva, takže jsem jen krátce zopakovala základní informace o hodech.

Následně jsem dětem prostřednictvím fotografií na notebooku představila slavnostní dívčí kroj. Stejně jako u mužského kroje jsme si stejným způsobem jako včera popsali části dívčího kroje, mezi které patří šátek, vyšívání, baně, fěrtoušek s mašlí, bubínkové punčocháče, boty, zadnice (šorec) a spodnice. Zvláštní pozornost jsme věnovali spodnicím, u nichž jsem dětem na fotografiích ukázala jejich vrstvení a vysvětlila, jak právě tyto vrstvy vytvářejí charakteristický objem spodní části kroje. Na to navázala krátká úvodní aktivita, kdy si děvčata představovala, jak si oblékají jednotlivé vrstvy spodnic a točí se v nich

dokola: nejprve jsme si „oblékly“ imaginární první spodnici. Ruce jsme měly podél těla a otočily jsme se dokola. Následně jsme „oblékly“ další spodnici, ruce jsme roztáhly mírně od těla a opět se zatočily. Tímto způsobem jsme si představily oblékání několika spodnic, kdy u poslední jsme se točily s rukama roztaženými, což představovalo objem sukni. Na základě tohoto úvodu jsme následně přistoupily k výtvarné činnosti, během níž si děvčata vytvořila papírové spodnice a jeden šorec – zadnici.

Průběh

Děvčata si nejprve pomocí raznice vytvořila na delší straně měkkého bílého papíru vzor, který vytvořil efekt krajky. Tento vzor pak obstříhla do jemných obloučků, které si předem předkreslila. Následně poskládala papír do harmoniky, přičemž jsem jim celý postup ukázala a vysvětlila. Dva takto připravené měkké papíry slepila k sobě, čímž vznikl širší pás představující spodnici. Z tvrdého bílého papíru děti vystřihly širší pruh, který přeložily na polovinu a nalepily pomocí tavné pistole a mou asistencí na horní část harmoniky, která byla v této části mírně stažena do tvaru připomínajícího sukni. Nakonec vystřihly dva delší pruhy tvrdého bílého papíru, které imitovaly šňůrky na zavazování a opět tavnou pistolí přilepily z boku na sukni. Výroba zadnice neboli šorce, probíhala podobným způsobem jako u spodnic. Děti si připravily harmoniku ze dvou měkkých černých papíru formátu A4, které slepily k sobě. Na tvrdý černý papír si s mou asistencí předkreslily tvar, který kopíroval horní část sukne – byl mírně zaoblený a zakulacený. Tvar vystřihly. Tento díl představoval vyšívání. Podle vytištěné fotografie vyšívání děvčata nakreslila oranžovými pastelkami motivy, které před sebou viděla. Stejně jako u předchozího výrobku beranice a její mašle šlo jen o inspiraci, mohly si výšivku dotvořit dle své fantazie. Harmonika byla opět v horní části stažena, aby vznikl potřebný efekt dojmu. Ozdobené „vyšívání“ jsme společně přilepili tavicí pistolí na černou harmoniku tak, aby do sebe všechny části zapadaly. Na závěr děti vystřihly dva černé proužky z tvrdého papíru představující šňůrky, které jsme zase nalepili na výrobek.

Závěr

Po dokončení a úklidu jsme si vystavili výrobky na stůl a přišla řada na závěrečnou reflexi dětí.

Otázky:

- Vzpomenete si, jaké části kroje jsme si na fotce ukazovali? D: „*Jo, ten červený šátek, já ho mám taky!... spodnice, jich je tam moc na sobě... sukne!*“

- Co vás nejvíc bavilo na tvoření spodnic? D: „*Ty křížky... Raznice! ... Mně šlo dělání té harmoniky!*“
- Co vás nejvíc bavilo na tvoření zadnice? D: „*Jak jsme s kamarádkou kreslily oranžovou pastelkou, ono to pak vypadalo jak opravdické!*“

Sebereflexe

Děvčata projevila přirozený zájem o poznání dívčího kroje, který jim byl díky osobní zkušenosti velmi blízký – většina z nich totiž na hody v Tupesích v kroji chodívá. Některým děvčatům jsem vícekrát ukazovala postup při skládání harmoniky, poté tuto roli převzaly jejich kamarádky a společně tak harmoniku poskládaly. Kdybych tuto činnost realizovala příště, určitě bych zvážila práci s větším formátem papíru. Výsledný výrobek by tak působil více realističtěji a děti by si vyzkoušely skládání papíru ve větším měřítku. Na druhou stranu by ale velikost raznice nebyla úměrná k velikosti celé spodnice, což by se ale dalo vymyslet jiným způsobem – na spodní část papíru by se mohla například nalepit opravdová krajka. Znázornění vyšívání u zadnice by se mohlo místo kreslení pastelkami nahradit provlékáním oranžových nití do předem připravených dírek, aby výsledek odpovídal opravdovému vyšívání.

4.4 Fěrtoušek

Tabulka 4 Fěrtoušek

FĚRTOUŠEK	
Cíl v jazyce učitele	1) Podporovat tvořivé využití barev a motivů při tvorbě potisku fěrtoušku. 2) Rozvíjet grafomotorické dovednosti dětí prostřednictvím výtvarné činnosti. 3) Rozvíjet u dětí porozumění vztahu příčiny a následku prostřednictvím experimentování s množstvím barvy při tisknutí.
Cíl v jazyce dítěte	1) Vytvořit potisk na fěrtoušek. 2) Vyrýt párátkem spirálu do razítka.

	3) Zjistit, co se stane, když se na razítko nanese hodně nebo málo barvy.
Klíčové kompetence z RVP PV	- Dítě vytvoří potisk na fěrtoušek. - Kompetence kulturní: Zapojuje se do tvůrčích činností. - Dítě dokáže vyrýt párátkem spirálu do razítka. - Kompetence k učení: vyvine úsilí, soustředí se na činnost; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům - Dítě zjistí, co se stane, když se na razítko nanese hodně nebo málo barvy. - Kompetence k učení: soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje; klade otázky a hledá na ně odpovědi; vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje
Charakteristika dětí	V tento den bylo ve třídě Kuřátek přítomno 23 dětí z celkového počtu dvaceti pěti, z toho jedenáct chlapců a dvanáct děvčat. V této třídě jsou předškolní děti ve věku 5–6 let, třída je tedy heterogenní. Žádné dítě nemá přidělenou asistentku pedagoga, ani se zde nenachází dítě s odlišným mateřským jazykem. Po celou dobu mého výstupu byla přítomná jedna učitelka. Do výtvarné činnosti se dobrovolně zapojilo 7 dětí, konkrétně sedm děvčat – nebylo ale podmínkou, aby se do činnosti zapojila pouze děvčata.
Organizační forma	Skupinová práce
Výukové metody	Slovní (popis, rozhovor, vysvětlování); názorně demonstrační (statická projekce, pozorování předmětů, instruktáž); dovednostně praktická (výtvarná činnost)

Prostředky a pomůcky	Fotografie dívčího kroje, notebook, hudba, kus světle růžové látky (37 x 95 cm), tekuté barvy na textil (červená, bílá, zelená), vyrobená tiskátka (dřevěné úchytky na nábytek + motiv z pěnového papíru – růže, květiny, malé a velké lístky, čtyřlístky, trojlístky), párátka, štětce, ubrus, zástěry, kalíšky na barvu, nit a jehla
Časová náročnost	45 min

(zdroj: vlastní)

Motivace

Opět jsem si svolala v rámci ranních činností děti, které mají zájem o další tvoření. Byly to všechno děti, které se již nějaké výtvarné aktivity účastnily, takže jsme si opět krátce shrnuli informace o hodech. Následně jsem dětem ukázala fotky krojovaných děvčat a zeptala jsem se, co mají všechna děvčata stejná a co je odlišuje. Děti správně odpověděly, že všechna krojovaná děvčata mají červený šátek, baně, bílé punčocháče a boty, co je ale odlišovalo, byla barva hlavní sukně – fěrtoušku. Na fotce jsme si pojmenovali barvu každého z nich, konkrétně žlutá, červená, modrá, zelená, fialová, zelená. Ukázala jsem dětem světle růžovou látku, která nám posloužila jako základ pro náš společný fěrtoušek. Také jsem představila vyrobená tiskátka, u kterých jsme si pojmenovali motivy. Tiskátka měla formu lístků, růží, trojlístků, čtyřlístků a květin.

Na úvodní motivaci jsem každému dítěti rozdala jedno tiskátko a kousek barevného papíru. Vznikla nám tedy kombinace šesti motivů: červená růže, bílá růže, zelený lístek, červený trojlístek, zelený čtyřlístek, bílá květina a červená květina. Děti vytvořily kruh, do jehož středu si stouplo jedno děvče s látkou kolem pasu. Mohlo různě tančit a po chvíli si vybrat, co bude chtít na svém fěrtoušku za motiv. Tím vyvolalo další děvče, které ho vystřídalo. Vypadalo to následovně: „Chtěla bych mít na svém fěrtoušku červenou růži.“ Dítě, které drželo tiskátko s růží a červený papírek, se s touto dívkou vyměnilo a hra pokračovala dál, dokud se do kruhu nedostaly všechny děti. Po zopakování barev i motivů jsme přešli ke zdobení našeho fěrtoušku.

Průběh

Před samotnou realizací této činnosti jsem doma připravila světle růžovou látku, kterou jsem vystříhla do mého požadovaného rozměru (37 x 95 cm) a vyžehlila ji, aby byla pro děti připravená. V mateřské škole jsem látku po úvodní části rozprostřela na stůl a nachystala

s dětmi potřebné pomůcky. Pro zajištění čistoty pracovního prostoru i dětí jsme použili ubrusy a zástěry, jelikož jsme pracovali s barvami na textil, které mohly oblečení nevratně ušpinit. Na stůl jsme nachystali kelímky, do kterých jsem v průběhu celé činnosti doplňovala již zmíněné barvy na textil, dále tiskátka, štětce a párátka. Děti si nejprve vybraly motivy, které chtěly tisknout a natřely tiskátka barvou. Pomocí párátka jemně vyryly ornamenty a poté vzor obtiskly na látku. Děti musely odhadnout, jak velkou vrstvu barvy na tiskátka nanést a také jakou silou tiskátka na látku přitlačit, aby na látce šel vidět vyrytý vzor a neobtiskla se jen barevná skvrna. Také brzy přišly na to, že kombinace červené a bílé tvoří růžovou, což pak také hojně použily. Jakmile byla plocha látky téměř zaplněna, nechali jsme látku vyschnout. Schnutí látky vyžadoval čas do druhého dne, ve kterém jsem dala fěrtoušku finální podobu. Jednu stranu látky jsem stáhla nití, čímž vznikl efekt skládané sukně.

Závěr

Na konci jsem se jako pokaždé ptala na otázky k závěrečné reflexi.

Otázky:

- Pamatujete si, co všechno jste tiskly na látku? D: „*Růže! ... lístky! ... kytičky a čtyřlístky!*“
- Které barvy jste použili? Vznikla vám i nějaká nová, kterou jsem vám původně nedala?“ D: „*Červenou, zelenou a bílou. ... Pak nám vznikla růžová, protože se ty barvy mezi sebou pomíchaly.*“ „Jak ta růžová barva vznikla?“ D: „*Když se spojila červená a bílá.*“
- Kdybyste mohli ozdobit fěrtoušek jakýmkoliv dalším vzorem, co byste na něj tiskli? Kromě toho, co máme tady na našich tiskátkách. D: „*Srdíčka! ... Třeba tulipány ... třeba ještě nějakého panáka ... já bych tam chtěla vajíčko jako kraslici ...*“

Sebereflexe

Tento výstup jsem začala motivací, která dětem pomohla procvičit barvy a uvědomit si jednotlivé motivy, které následně na látku tiskaly. I když jsem předem opět nevěděla, kolik dětí se do činnosti zapojí, z předešlých dní jsem odhadovala maximálně 10 až 12 dětí – podle toho jsem také připravila počet tiskátek a velikost látky. Dětem jsem do práce nijak zvlášť nezasahovala, pouze jsem doplňovala do kelímků barvy. Děti si pak samy nanášely barvu, půjčovaly si tiskátka a pozitivně také hodnotím, že si samy přišly na možnost míchání barev, kdy jim z červené a bílé vznikla růžová. Z toho plyne i ponaučení do příště, kdy bych dětem

mohla nabídnout více barev, které by poté mohly kombinovat a dále tak rozvíjet experimentování s barvami. Pro příště bych určitě nahradila barvy na textil obyčejnými temperami – nejen že jsou cenově dostupnější a každá MŠ je má ve třídě k dispozici, jsou také baleny ve velkých lahvích. Oproti barvám na textil, které bývají většinou v malých kelímcích, by tak odpadla nutnost jejich častého doplňování dětem do kelímků, což by bylo při práci s plným počtem dětí na jednu učitelku velmi náročné.

4.5 Kubaňa (tupeská keramika)

Tabulka 5 Kubaňa

KUBAŇA	
Cíl v jazyce učitele	1) Představit dětem typické vzory tupeské keramiky. 2) Rozvíjet estetické vnímání a tvořivost.
Cíl v jazyce dítěte	1) Seznámit se s typickými vzory tupeské keramiky. 2) Ozdobit si kubaňu podle předložených vzorů.
Klíčové kompetence z RVP PV	1) Dítě se seznámí s typickými vzory tupeské keramiky. - Kulturní kompetence: Má povědomí o kultuře, umění a o kulturním dění ve svém okolí. 2) Dítě si ozdobí kubaňu podle předložených vzorů. - Kompetence k učení: soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo
Charakteristika dětí	V tento den bylo ve třídě Kuřátek přítomno 22 dětí z celkového počtu dvaceti pěti, z toho jedenáct chlapců a jedenáct děvčat. V této třídě jsou předškolní děti ve věku 5–6 let, třída je tedy heterogenní. Žádné dítě nemá přidělenou asistentku pedagoga, ani se zde nenachází dítě s odlišným mateřským jazykem. Po celou dobu mého

	výstupu byla přítomná jedna učitelka. Do výtvarné činnosti se dobrovolně zapojilo 7 dětí, konkrétně čtyři děvčata a tři chlapci.
Organizační forma	Individuální činnost
Výukové metody	Slovní (popis, rozhovor, vysvětlování); názorně demonstrační (statická a dynamické projekce, pozorování předmětů, instruktaž); dovednostně praktická (výtvarná činnost)
Prostředky a pomůcky	Notebook, fotografie a videa, keramické výrobky, tvrdé papíry, šablona kubaně, tužka, nůžky, manikurní nůžky, keramická váza jako předloha, vzory tupeské keramiky vytisknuté na papíru, pastelky
Časová náročnost	25 min

(zdroj: vlastní)

Motivace

Po svolání dětí na další výtvarnou činnost jsme se usadili ke stolku. Na začátek jsem se dětí zeptala, zda vědí, čím je naše obec Tupesy známá, co se v ní vyrábí. Jedno dítě správně odpovědělo, že keramika. Vysvětlila jsem dětem, že Tupesy jsou známé svou výrobou keramiky, která má dlouhou historii a tradici. V minulosti v mnoha domech bydleli hrnčíři, kteří na hrnčířských kolech vytvářeli různé nádoby, talíře, džbány, hrnky a vázy. Keramika se následně vypálila v peci, a tzv. maléřečky na ni namalovaly různé vzory – nejčastěji červenou růži. Následně jsem dětem pustila dvě krátká videa. Na prvním paní vyrábí na kruhu květináč z keramiky, na druhém je ukázáno, jak maléřečky zdobí hotové vypálené výrobky barvami. Po promítnutí videí jsem dětem ještě ukázala fotografie z hodů, konkrétně šohaje v průvodu. Zeptala jsem se jich, zda vědí, co mají všichni krojovaní chlapci společné. Správných odpovědí mohlo být více – jak názvy jednotlivých částí kroje, tak i pro nás důležitá kubaňa. Když jsme se dostali právě k ní, vysvětlila jsem, že se jedná o keramickou nádobu, ve které se při příležitosti hodů nosí víno. Následně jsem ukázala skutečné keramické výrobky, které jsem přinesla z domu a zvětšené typické vzory vytisknuté na papíře.

S dětmi jsme zkoumali typické vzory, které se na keramice nejčastěji objevují. Děti samy dospěly k tomu, že pro naši tupeskou keramiku je charakteristická červená růže. Popisovali jsme barvy, které se na vzorech vyskytují – červenou, modrou, žlutou a zelenou,

pojmenovávali jsme jednotlivé vzory – děti se snažily rozpoznat, co tyto vzory znázorňují, např. květiny, růže, lístky.

Následovaly uvolňovací cviky pro ruku, zápěstí a prsty:

- U: „Pamatujete si, na čem hrnčíři vyráběli keramiku?“ D: „*Na kruhu!*“
- U: „Ukažme si, jak velký ten kruh může být.“ – „kreslíme“ celou paží kruhy do vzduchu
- U: „Někdo má trochu menší kruh.“ – kroužíme v lokti oběma rukama
- U: „Hrnčíři si musí pořádně uvolnit zápěstí, aby se jim dobře vytvářely džbány, kubaně a vázy.“ – kroužíme zápěstím na obě strany
- U: „Musí si také procvičit prsty, když chtějí tvarovat vlnky na otvoru na džbánu.“ – ťukáme každým prstem o palec
- U: „A když pak chtějí malířečky kreslit vzory na keramiku, musí si také procvičit prsty, aby se jim dobře pracovalo se štětcem.“ – kmitáme prsty ve vzduchu

Průběh

Děti si nejprve obkreslily na tvrdý papír připravenou šablonu kubaně. Poté obrys samostatně vystříhly a s pomocí manikurních nůžek vystříhly i otvor představující ucho kubaně. Následně podle předloh kreslily pastelkami typické vzory a ornamenty, ale nebylo nutné překreslit přesně ty motivy, které viděly. Aktivita děti zaujala především tím, že si keramické výrobky mohly nejen prohlédnout, ale i osahat, čímž se pro ně téma stalo mnohem názornější a bližší. Několik dětí uvedlo, že keramiku znají z domácností svých prarodičů, kde bývá často vystavena jako dekorace. Během úvodního rozhovoru děti samy zmínily i muzeum keramiky, které v obci máme, a také budovu, kde se keramika dříve vyráběla. Práce s manikurními nůžkami dětem nedělala potíže a aktivita proběhla bez úrazu. Během tvoření šlo vidět, že děti pracovaly samostatně a nekopírovaly vzory od dalších dětí. Každé dítě si z předloh vybralo a poskládalo motivy podle vlastní libosti, díky čemuž vznikly výtvořky, které mohly na první pohled vypadat podobně, ale každá z nich nesla osobitý rukopis tvůrce. I přesto si všechny kubaně zachovaly charakteristické prvky typické pro tupoškovou keramiku, zejména co se týče barevnosti a vzorů.

Závěr

Když měly děti kubaně podle svých představ, vystavili jsme si hotové výrobky na stůl. Každé dítě krátce popsalo, jaké motivy nakreslilo. Tyto rozhovory jsem na závěr doplnila pár otázkami k závěrečné reflexi:

- „Jaké vzory jste na svou kubaňu nakreslili?“ D: *„Růže a lístky... růžové růžičky... kytičky a lístky...“*
- Pamatujete si, jaké barvy jsou typické pro tupeskou keramiku? D: *„Žlutá! Červená! Modrá! Zelená!“*
- Pamatujete si, jaké vzory jsou typické pro tupeskou keramiku? D: *„Červené růžičky! Lístky! Kytičky! Tečky!“*
- Kdo nosí na hodech takové kubaně? D: *„Stárci!... Kluci!... Šohaji!“*
- Pamatujete si, z čeho se keramika vyrábí? Jak? D: *„Z hlíny!... točí se na kruhu!“*

Sebereflexe

Tupeská keramika sice není jeden z hlavních symbolů hodů, úzce s nimi ale souvisí – minimálně v obci Tupesy. Dětem jsem toto propojení vysvětlila – každý šohaj má svou vlastní kubaňu, kterou po celou dobu obchůzky chasy po vesnici nosí. Chtěla jsem dětem tradici tupeské keramiky představit. Videu, která jsem dětem pouštěla, byla krátká a výstižná. Při této činnosti se nabízí otázka, proč jsem ji nepojala spíše jako modelování nebo tvarování z hlíny nebo jiné podobné hmoty. Důvodem je, že mi šlo hlavně o uvědomění si typických vzorů tupeské keramiky, která je neodmyslitelnou součástí hodů a folkloru naší obce. Chtěla jsem, aby se děti zaměřily na detail a vnímaly jednotlivé vzory. I technika kreslení pastelkami má svůj důvod, ačkoli se zde nabízí spíše práce se štětcem a temperami a pastelky zde mohou působit prvoplánově. Kreslení pastelkami na tvrdý papír jsem zvolila proto, že pro děti je to každodenní nástroj, při kterém se dá procvičit správný úchop tužky a postavení ruky. Při kresbě si děti uvědomují tlak, který na pastelku vyvíjí, což pro ně může být do budoucna přínosné. Pastelky jsou pro děti snadno ovladatelné a umožnily jim v této činnosti kreslit i malé detaily. Na rozdíl od temperových barev nezpůsobují nepořádek a nezapíjí se do sebe. Když dítě udělalo „chybu“, mohlo ji snadno překreslit, což podpořilo jeho sebedůvěru i kreativitu. Hlavním cílem činnosti bylo zaměřit se na motivy a jejich detaily, podle výsledných výrobků soudím, že se cíl naplnil.

4.6 Hodové růže

Tabulka 6 Hodové růže

HODOVÉ RŮŽE	
Cíl v jazyce učitele	1) Rozvíjet jemnou motoriku dítěte při skládání růže. 2) Podporovat trpělivost a pečlivost dítěte při dokončování práce. 3) Podporovat schopnost dětí pracovat podle jednoduchých instrukcí a postupů.
Cíl v jazyce dítěte	1) Skládat růži z krepového papíru. 2) Poskládat celou růži do konce. 3) Postupovat podle instrukcí při skládání růže.
Klíčové kompetence z RVP PV	1) Dítě dokáže poskládat růži z krepového papíru. - Kulturní kompetence: Zapojuje se do tvůrčích činností 2) Dítě dokáže poskládat celou růži a dokončit tak úkol. - Kompetence k učení: raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo, při zadané práci dokončí, co započalo, vyvine úsilí, soustředí se na činnost, dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům 3) Dítě dokáže postupovat podle instrukcí. - Kompetence k učení: vyvine úsilí, soustředí se na činnost, dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům
Charakteristika dětí	V tento den bylo ve třídě Kuřátek přítomno 21 dětí z celkového počtu dvaceti pěti, z toho deset chlapců a jedenáct děvčat. V této třídě jsou předškolní děti ve věku 5–6 let, třída je tedy heterogenní. Žádné dítě nemá přidělenou asistentku pedagoga, ani se zde nenachází dítě

	s odlišným mateřským jazykem. Po celou dobu mého výstupu byla přítomná jedna učitelka. Do výtvarné činnosti se dobrovolně zapojilo 10 dětí, konkrétně sedm děvčat a tři chlapci. Děti byly z vyrábění růží nadšené a vyžadovaly tuto aktivitu i následující dny.
Organizační forma	Individualizovaná činnost
Výukové metody	Slovní (popis, rozhovor, vysvětlování); názorně demonstrační (pozorování předmětů, instruktaž); dovednostně praktická (výtvarná činnost)
Prostředky a pomůcky	Vzorová růže, krepové papíry – žlutý, červený, bílý a modrý, nůžky, drátek, kleště na drátek
Časová náročnost	20 min

(zdroj: vlastní)

Motivace

Poslední výstup jsem začala opět svoláním dětí. Naposled jsme si zopakovali základní informace o hodech a krojích. Jelikož se dnešní výstup týká prvků, které zdobí domy stárků a prostor na hodové zábavě, začala jsem s dětmi vést rozhovor:

- „Když slavíte narozeniny, zdobíte nějak dům? Čím?“ D: „*Balonky! ... V obýváku máme takové hvězdičky a na oknech kolečka, co jsou na pile (= ozubená papírová kolečka) ... máme doma pověšené čísla.*“
- „Výborně, balonky a různé ozdoby ukazují, že slavíme něco důležitého. Co kdybychom chtěli celé vesnici ukázat, že zrovna v tomto jednom domě bydlí stárek nebo stárka? Čím bychom mohli takový dům ozdobit?“ D: „*Třeba tam můžeme dát nějaké světýlka na zábradlí ... na dveřích může být šátek ... na parapetu zvenku může být nasvícený malý domeček ...jehličím.*“
- „Máte dobré nápady! Tady v Tupesích (i kdekoliv jinde) máme něco speciálního – hodové růže. Tyto růže se vyrábí z krepového papíru a pak se připevní na dveře, na brány, zdobí celou tělocvičnu, a dokonce i ceduli, kde obec začíná. Všichni tak hned ví, že je v té obci nějaká velká slavnost. A my si teď takové růže vyrobíme.“

Průběh

K výrobě jsme využili krepové papíry v červené, bílé, žluté a modré barvě. Děti si z celkového kusu krepového papíru odstříhly proužky o šířce přibližně 4,5 cm. Na krepový papír jsem dětem tužkou předkreslila čáry, podle kterých měly tyto pruhy stříhat. Pokud si s prostřížením neporadily, byla jsem jim nápomocná. Tyto proužky následně rozmotaly a přestříhly napůl. Jeden pruh krepového papíru položily na stůl. Dětem jsem názorně předvedla, jak mají postupovat a každý krok jsme dělali společně. Na pruh krepáku děti přiložily ukazováček a prostředníček nedominantní ruky tak, aby prsty mírně přesahovaly přes okraj papíru a byly mírně roztažené. Dominantní rukou poté jemně stahovaly krepák směrem dolů, čímž vznikly vlnky – ty později vytvářely efekt okvětních lístků. Vzniklý pruh s vlnkami si děti postupně začaly stáčet do tvaru květu. Spodní část pruhu si jednou rukou držely a druhou nabalovaly zbylé části pruhu na sebe, přičemž celou růži točily. Spodní část květu obmotaly kusem drátku, aby růže dobře držela tvar a dala se následně připevnit na smrkovou větev či jiný základ.

Dětem jsem celý postup výroby vysvětlovala krok za krokem. První pokusy o růže jsme prováděli společně – zároveň jsme si nastříhali krepový papír, poté jsem dětem předvedla, jak na pruhu vytvořit vlnky a jak růži pomocí nabalování na sebe tvarovat. Ze začátku děti měly potíže především se začátkem stáčení růže, proto jsem jim v tomto kroku pomohla vytvořit základ. Po několika pokusech však děti postup pochopily a byly schopné zvládnout všechny kroky samostatně. Děti si vždy vybraly barvu krepového papíru podle sebe. Během celé činnosti jsem se dětí průběžně ptala na jejich pocity z tvoření, zajímala jsem se, zda se jim růže daří a jak jsou spokojené s výsledkem své práce. Z reflexe jsem tedy zjistila, že s prvními pokusy o výrobu růží příliš spokojeny nebyly, samy vnímaly, že výsledek neodpovídal jejich představám. I přes to se ale nenechaly odradit, tvoření je bavilo, a proto každé dítě vyrobilo minimálně tři růže. Postupně se v technice zlepšovaly a začaly být se svou prací spokojené. O zájmu o tuto aktivitu svědčí i to, že se k ní některé děti dobrovolně vrátily i následující den.

Závěr

Aktivitu jsem ukončila, když si každé dítě vyrobilo alespoň dvě růže. Z časových důvodů jsme nemohli ve vytváření pokračovat, děti o to však velmi jevily zájem. Růže jsme drátkem připevnili ke smrkové větvi a povídali si o dnešním tvoření:

- Jak se vám dařilo skládat růže? D: „*První moc ne, protože mi to nedrželo ... Mně to šlo! Udělal jsem tři! ... Bylo to trochu těžké, ale šlo mně to... Dobře ...*“
- Bavilo vás růže tvořit? D: „*Jooo! ... Budeme je dělat i příště? ... Joo, ale trochu jste mi pomáhala ... Já bych si chtěl ještě udělat růžičky!*“

Sebereflexe

Při této činnosti jsem se snažila věnovat každému dítěti individuálně, ačkoli jsme každý krok dělali společně. Dětem dělalo ze začátku problém růži začít, takže jsem jim pomáhala tento základ vytvořit. Po dalších pokusech už děti zvládaly každý krok samy, takže má pomoc už nebyla potřebná. Průběžně jsem se dětí ptala na jejich pocity při tvoření, což zmiňuji výše. Tato činnost je velmi jednoduchá na přípravu i realizaci, zároveň není časově náročná. Celková realizace byla rychlá, takže si děti vyrobily růží hned několik – líbilo se jim, že si mohly zvolit barvu, kterou chtějí. Při realizaci jsem si také všimla spolupráce mezi dětmi, což nebylo hlavním cílem činnosti – i tak si ale radily a výtvořily vzájemně chválily. Každá růže byla jiná, ale i tak si děti dokázaly pochválit své výrobky, i ocenit práci druhých. Mé stanovené cíle byly naplněny, děti si tímto opravdu procvičily být trpělivé – hlavně ze začátku byla trpělivost potřeba. Dokázaly postupovat podle instrukcí a postup se i naučit, ke konci už růže vyráběly zcela samy bez mé pomoci. Pravdou také je, že čím více růží vyrobily, tím více byly spokojené se svým výsledkem – i za tak krátkou chvíli dokázaly zdokonalit pohyby rukou a výsledné růže tak byly pečlivější a pevnější.

5 EVALUACE

První způsob evaluace mé sady šesti výtvarných aktivit jsem pojala ve smyslu vlastní reflexe, kdy jsem si sama zodpověděla na osm kategorií, které mi přišly nejvhodnější vzhledem k mé praktické části bakalářské práce. Do těchto kategorií jsem zařadila reflexi naplnění cílů, které jsem si stanovila, zhodnocení didaktických strategií, připravenost pomůcek, materiálů a dalších doprovodných činností, reflexi celkové organizace výstupů, můj přístup k dětem během činností, věkovou přiměřenost činností vzhledem k věku zúčastněných dětí, reflexi využitelnosti v praxi mateřských škol a na závěr několik mých postřehů. Určitou sebereflexi jsem již napsala pod každou jednu realizovanou aktivitu, tabulka v této kapitole je tedy spíše shrnující a pojednává o obecné reflexi všech výstupů.

Druhý způsob evaluace proběhl hodnocením třídní učitelky mateřské školy, ve které realizace probíhala. Před zahájením samotné realizace činností jsem učitelce poskytla záznamový arch, aby věděla, na jaká specifika se má při pozorování mých výstupů zaměřit. Základem pro hodnocení tedy bylo pozorování.

Na základě těchto dvou způsobů jsem provedla srovnání obou evaluací a vyvodila z toho tak doporučení pro praxi v mateřské škole. Pro lepší přehlednost jsou všechny údaje zapsané v tabulkách.

5.1 Vlastní reflexe

Tabulka 7 Vlastní reflexe

Naplnění stanovených cílů	Cíle jsem si stanovila tak, aby byly měřitelné, přiměřené a kontrolovatelné, což mi po každé realizaci umožnilo zhodnotit, zda byly, popřípadě do jaké míry, naplněny. Ve většině případů se mi je naplnit podařilo. Děti během práce rozvíjely jemnou motoriku prostřednictvím stříhání, lepení a práce s různými druhy materiálů. Aktivity zároveň podpořily koordinaci oka a ruky a umožnily dětem projevit estetické cítění. Během činností se děti přirozeně seznámily s tradicí hodů, hrnčířským řemeslem v jejich obci a s jednotlivými částmi kroje. Domnívám se, že se mi podařilo také posílit jejich vztah k tradicím, folkloru a místu, ve kterém žijí. Usuzuji tak ze situací, které proběhly po řízených činnostech. Děti si o tématu spontánně povídaly, ptaly se mě na
---	---

	různé otázky a projevovaly o téma zájem. V rámci skupinové práce si děti rozvíjely sociální dovednosti jako je komunikace, spolupráce a pomoc druhým. Je ale potřeba zmínit, že u některých dětí se naplnění stanovených cílů zcela nepodařilo. Tyto děti od činnosti v průběhu odcházely, nejspíše kvůli tomu, že jim činnost připadala zdoluhavá a málo pestrá (konkrétně u výroby hodového práva). Činnosti zároveň přispěly k rozvoji kulturní klíčové kompetence, kdy se děti hravou formou seznámily s tématem hodů.
Didaktické strategie	V průběhu realizace výtvarných aktivit jsem volila takové didaktické strategie, které odpovídaly věku a schopnostem dětí předškolního věku. Zaměřila jsem se na podporu jejich tvořivosti, samostatnosti a spolupráce. Tyto metody pak zajistily naplnění stanovených cílů. Ve většině případů byla realizována individualizovaná činnost, kdy děti sice pracovaly na stejném úkolu ve stejný čas, každé ale svým individuálním tempem a na svém vlastním výrobku. Při těchto činnostech jsem se pohybovala mezi jednotlivými dětmi, radila jsem jim v jednotlivých krocích a vysvětlovala postupy, když si o ně požádaly. Skupinová práce se ukázala jako přínosná, protože spolu děti interagovaly, pomáhaly si a každý zúčastněný měl na procesu i výsledku svůj důležitý podíl. Pokud jde o metody, využívala jsem hlavně slovní. Vedla jsem s dětmi rozhovory, popisovala jsem konkrétní objekty a vysvětlovala souvislosti s tématem. Z názorně demonstračních metod jsem využila pozorování předmětů, které si děti prohlížely buď na fotografiích nebo přímo v reálném prostředí. Při vysvětlování jednotlivých kroků tvoření jsem využila instruktáž. Z dovednostně praktických metod byla využita logicky výtvarná činnost. Ačkoli byly aktivity pestré, zpětně si uvědomuji, že ve většině případů děti pracovaly hlavně s papírem a často napodobovaly

	předložené vzory. Příště by bylo určitě více přínosné zaměřit se na takové činnosti, ve kterých by děti mohly více uplatnit vlastní tvořivost a originalitu.
Připravenost pomůcek, materiálů a doprovodných činností	Před každým výstupem jsem si pečlivě nachystala přípravu ohledně konkrétního výstupu a také všechny potřebné pomůcky, které jsem do MŠ přinesla. Předem jsem si také nachystala pomůcky, které poskytla MŠ (nůžky, tužky, ubrusy, štětce...), čímž jsem zajistila plynulost aktivit a předešla možným zmatkům v průběhu výstupu. Množství pomůcek i materiálů bylo dostatečné pro všechny zúčastněné děti. I kdyby se do činností zapojilo více dětí, tak by i tak pomůcky a materiály vystačily – počítala jsem s každou variantou (nikdy jsem dopředu nevěděla, kolik dětí bude mít o tvoření zájem). Doprovodné aktivity sloužily především k motivaci dětí – jelikož hlavním obsahem výstupů byla právě výtvarná činnost. Aktivity byly dopředu naplánované, vyhnula jsem se jakýmkoliv improvizacím.
Celková organizace	Začnu organizací z hlediska času: před realizací každé aktivity jsem odhadovala délku jejího trvání. V praxi se však ukázalo, že reálná doba trvání se často lišila – některé činnosti se protáhly, jiné děti dokončily rychleji, než jsem předpokládala. U výroby práva například došlo k tomu, že aktivita časově nebyla v souladu s pozorností a zájmem dětí – některé děti od práce v průběhu odešly. Důvodem byla pravděpodobně nepřiměřená plocha k vyplnění nebo malý počet zúčastněných dětí. Ke konci činností bylo někdy nutné děti více motivovat k dokončení výrobku. Organizaci každé aktivity jsem si předem promyslela z hlediska materiálů, času i prostoru. Hlavní část výstupu (výtvarná činnost) probíhala vždy u stolků. Každou činnost jsem zahajovala úvodní

	motivací a ukončovala závěrečnou reflexí, aby si děti mohly upevnit nově nabyté poznatky nebo sdělit své dojmy.
Přístup k dětem	Při aktivitách jsem se snažila děti vést a povzbuzovat k samostatnosti. Pokud si některé dítě nevědělo rady například s vystřížením měkkého papíru nebo při práci s manikúrními nůžkami, snažila jsem se je motivovat k tomu, aby úkol zvládly bez pomoci. Ve většině případů se to podařilo. V situacích, kdy děti potřebovaly pomoc s vymyšlením vzoru nebo si nebyly jisté postupem, jsem jim poskytla podporu a radu. Při tvoření jsem dětem vysvětlovala každý krok důkladně, pokud bylo potřeba, tak i opakovaně. Trpělivý přístup byl samozřejmostí. Dětem jsem poskytovala svobodu při volbě materiálů a vzorů, jsem si ale vědoma, že při některých aktivitách chyběl prostor pro vlastní zpracování dle fantazie, jelikož jsme vždy napodobovali reálné předměty týkající se hodů. Pokud ale dítě projevilo zájem vytvořit si výrobek podle vlastní představy, mělo k tomu příležitost. Snažila jsem se také podpořit sebedůvěru dětí, zejména pak těch, které nebyly se svým procesem tvoření spokojené. Společnými rozhovory jsme hledali způsoby, jak výrobek vylepšit nebo jak postup zopakovat. To pak přineslo krásné výsledky, a hlavně spokojenost dětí. Po celou dobu jsem dbala na to, abych nekritizovala samotný proces a už vůbec ne výsledek. Důležité bylo, aby měly děti ze svého tvoření radost, zažily úspěch a byly na své výrobky pyšné.
Věková průměrnost	Aktivity byly koncipovány tak, aby odpovídaly vývojovým a věkovým schopnostem dětí předškolního věku. Myslím si, že činnosti byly vhodně zvolené pro pětileté a šestileté děti – nebyly pro ně příliš náročné ani příliš jednoduché. Naopak si myslím, že procvičily a rozvíjely jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka a další. V některých činnostech si děti samy volily náročnost – například při předkreslování svých motivů, které následně

	vystřihly. Každé dítě si tak mohlo zvolit takovou náročnost, o které vědělo, že ji zvládne.
Využitelnost v praxi MŠ	Téma hodů a obecně folkloru a tradic je určitě dobře využitelné v praxi MŠ. Určitým limitem však může být fakt, že větší využitelnost najdou mateřské školy v obcích nebo městech, kde se hody pořádají a děti s nimi mají zkušenost. Oblastem, kde se tato tradice neslaví, to alespoň může přinést nějaké obohacení v rámci poznávání lidových zvyků v České republice, nicméně propojení s reálným prostředím může být obtížnější. Toto téma se dá uchopit velmi komplexně – od výtvarných činností, přes hudební, vokální, pohybové (taneční), po pracovní činnosti (pečení koláčků). Můžeme si s dětmi připravit vlastní hody v MŠ, kdy si vyzdobíme třídu právě zrealizovanými výrobky, můžeme si ozdobit dveře krepovými růžemi (tak, jak to v realitě stárci u domovních dveří mají), nacvičit tance, zpěvy a hodový průvod. Pokud se zaměříme konkrétně na právo, dvacet pět dětí na vytváření jednoho hodového práva je poměrně hodně, proto by bylo možné rozdělit práci a vytvořit například i mladší hodové právo, aby se zapojily opravdu všechny děti. Při samotných slavnostech se ve třídě můžou zvolit mladší i starší stárci a zkusit si ve třídě obchůzku chasy – s vytvořenými právy.
Další poznámky a doporučení	Pro děti bude určité zajímavé, když jim přineseme ukázat reálný kroj. Na druhou stranu je pochopitelné, že se jedná o vzácné vlastnictví, ke kterému se musí přistupovat opatrně. V mateřských školách jsou však často k dispozici dětské „polní“ kroje, které se dají při tomto tématu využít. Téma je také vhodné spojit s reálnou ukázkou ze života, ale je samozřejmě na každém rodiči, zda se tradic účastní nebo ne – to MŠ nedokáže zajistit.

(zdroj: vlastní)

5.2 Hodnocení třídní učitelkou

Tabulka 8 Hodnocení třídní učitelkou

Naplnění stanovených cílů	Studentka výtvarnými činnostmi především posilovala přirozeně poznávací city – zájem, zvědavost a radost, rozvíjela poznávací schopnosti – povědomí o tradici hodů, vytvářela pozitivní vztah k tradicím a folklóru, seznamovala děti s kulturou v naší vesnici. Rozvíjela tvořivost dětí a kreativitu dětí, jejich fantazii a představivost, pracovat s různými materiály, vést k estetickému cítění atd. Rozvíjela jemnou motoriku dětí a vzájemnou spolupráci při tvoření společného výrobku „právo“.
Didaktické strategie	Zvolené strategie byly efektivní pro předávání tradic dětem, především uspořádání „hodů s právem“. Výtvarné aktivity byly pro děti dostatečně pestré a kreativní. Děti pracovaly s různými materiály, malovaly, lepily, překládaly papír dle vzoru, skládaly a vyráběly dekorativní ozdoby a jiné. Zvolenými výtvarnými činnostmi děti nejen motivovala, ale i inspirovala k jejich práci tak, aby se děti mohly co nejlépe, co nejsamostatněji a co nejefektivněji učit skrz vlastní aktivitu.
Připravenost pomůcek, materiálů a doprovodných činností	Studentka měla denně připravené všechny potřebné pomůcky a názorné ukázky (fěrtoušek, spodnice, zástěra, růžičky, právo, beranice, aj.), aby děti měly představu o tom, jak by mohl výrobek vypadat.
Celková organizace	Časová organizace aktivit byla naplánovaná dobře, děti měly možnost už od rána se zapojit do tvoření výrobků k tématu „hody“. Většina dětí projevila velký zájem o tvoření, výtvarné činnosti a různé aktivity k tématu. Děti zaujaly i netradiční techniky. Studentka vždy dětem jasně vysvětlila, co mají dělat a jak mají postupovat. Činnosti byly každý den propojeny s povídáním s dětmi o tradici v obci – slováckých hodech, seznámením se symboly hodů (právo, mladší a starší stárce).

Přístup k dětem	Děti měly svobodu při výběru materiálů a technik, byly dostatečně povzbuzovány k vytrvalosti a dokončení úkolu. Studentka k dětem přistupovala individuálně podle potřeby, podporovala jejich sebedůvěru radou a povzbuzením. Při výrobě společného výrobku (práva) byly děti vedeny k tomu, aby si vzájemně pomáhaly a spolupracovaly.
Věková přiměřenost	Výtvarné aktivity byly přiměřené věku dětí. Úkoly a techniky byly vhodné pro pěti až šesti leté děti. Výběr materiálů byl vhodný nejen k výrobě daných výrobků, ale schopnostem dětí s ním pracovat.
Využitelnost v praxi MŠ	Děti byly seznámeny s částmi lidového kroje pomocí výrobků – části kroje: fěrtoušku, zadnice, spodnice a beranice. Nazdobené právo děti využily při hře na hody.
Další poznámky a doporučení	Studentka je velmi kreativní a nápaditá. Její výtvary jsou originální (např. krajkový vzor na skládané spodnici, výšivka (křížková kresba na zadní skládané sukni), nebo zdobení a detaily na beranici. K tématu se dá využít práce s modelínou nebo moduritem – výroba koláčů na hody, příprava hostiny. Netradiční alternativní činnosti dětí velmi lákaly, byly promyšlené tak, aby co nejvíce přiblížily dětem tradici v naší obci, seznámily je s částmi kroje. Tanečky, hodový průvod se zpěvem, veselí dětí, hra na muzikanty by zajistily radost a podílely by se na vytvoření krásné hodové atmosféry.

(zdroj: vlastní)

5.3 Srovnání vlastní reflexe a hodnocení třídní učitelkou

Když porovnáám mé hodnocení a hodnocení učitelky vzhledem k naplnění stanovených cílů, ve většině aspektů se shodujeme. Obě vnímáme naplnění cílů jako převážně úspěšné. Já jsem zmínila nenaplnění určitých cílů u konkrétních dětí, učitelka na tuto skutečnost nepoukázala. Shodujeme se v tom, že si děti prostřednictvím výtvarných činností rozvíjely jemnou motoriku a koordinaci oka a ruky. Také jsme se shodly, že si děti pomocí folkloru a tradic rozvíjely estetické vnímání a podpořily pozitivní vztah k místním tradicím. Mimo

jiné také podpořily vzájemnou spolupráci. Obě hodnocení také poukazují na to, že děti měly přirozený zájem o téma hodů. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že moje hodnocení více reflektuje soustředěnost dětí během aktivit, zatímco učitelka se spíše zaměřuje na celkové přínosy aktivit.

Druhá kategorie, tedy didaktické strategie, se shodují v následujících aspektech: děti měly možnost tvořit podle svého vlastního tempa a schopností. Další shodou je podpoření kreativity a tvořivosti dětí a různorodost technik a použitých materiálů. Rozdíly v tomto hodnocení spočívají v mé vlastní reflexi o míře originality. Zatímco učitelka hodnotí aktivity jako dostatečně kreativní, já si uvědomuji, že v některých případech děti spíše napodobovaly předložené vzory a neměly tolik prostoru pro vlastní originální nápady. Učitelka dále uvádí, že děti pracovaly s různými druhy materiálů. S tím souhlasím, ale zároveň si uvědomuji, že hlavním použitým materiálem byl papír, což bych se pro příští praxi snažila nahradit něčím jiným.

Třetí kategorie „Připravenost pomůcek, materiálů a doprovodných činností“ se celkově shoduje. Obě hodnocení poukazují na dostatečnou přípravu všeho potřebného. V mém hodnocení se zaměřuji na dostatečné množství všech materiálů, učitelka spíše zmiňuje připravenost názorných předmětů.

V celkové organizaci najdeme shody týkající se jasného vysvětlování postupů dětem. Já ve svém hodnocení reflektuji realitu – že časový odhad nebyl někdy správný, to učitelka ve svém hodnocení nezmiňuje, zaměřuje se spíše na zapojení dětí a jejich zájem o téma.

Co se týče přístupu k dětem, shodujeme se, že jsem dětem poskytla svobodu při volbě materiálů, vedla je k samostatnosti, podporovala jejich sebedůvěru a přistupovala k nim individuálně dle potřeb. Rozdíl v této kategorii spočívá v tom, že já ve svém hodnocení uvádím konkrétní příklady podpory dětí při nespokojenosti s průběhem nebo výsledkem. Učitelka tyto situace nepopisuje a vnímá přístup ke všem dětem jako plně podporující a vyhovující.

Hodnocení věkové přiměřenosti přineslo další shody. Obě hodnocení uvádí, že aktivity byly přiměřené cílové skupině, tedy pěti a šestiletým dětem, a že techniky i materiály odpovídaly jejich schopnostem. Učitelka se v této kategorii zaměřila obecně na vhodnost materiálů a činností, já jsem zmínila volbu obtížnosti, kterou si děti v některých činnostech samy zvolily.

Kategorie „využitelnost v MŠ“ byla myšlena jako konkrétní nápady, jak lze toto téma využít v praxi, popřípadě čím by se výtvarné aktivity daly doplnit. Já zmiňuji konkrétní nápady na využitelnost v MŠ, učitelka tyto myšlenky formuluje v poslední kategorii „další poznámky a doporučení“. Zde uvádí práci s modelínou nebo moduritem pro výrobu koláčů na hody, v čemž se shodujeme.

Celkové srovnání obou hodnocení ukazuje, že učitelka hodnotila mou práci velmi pozitivně, neuvedla žádné zásadní připomínky nebo kritiku. Její hodnocení bylo spíše obecné a zaměřovalo se na to, v čem byly aktivity pro děti přínosné. Já jsem ve svém hodnocení byla více kritická a konkrétní, což mi pomohlo reflektovat slabá místa, která bych se příště snažila vylepšit. Ačkoli jsme každá přistupovala k hodnocení jinak, v mnoha bodech jsme se shodly.

5.3.1 Modifikace

Sadu výtvarných aktivit je možné přizpůsobit věkovým a individuálním potřebám dětí. Níže jsou uvedeny návrhy modifikací pro mladší děti ve věku od dvou do čtyř let a také návrhy pro větší skupinu zúčastněných dětí.

1) Starší hodové právo

U této činnosti bych doporučovala dát dětem menší polystyrenovou plochu k zaplnění. Na plochu by mohly lepit předem nachystané větší vzory (dvouleté děti), nebo bychom přichystali předkreslené velké obrysy koleček a dalších tvarů, které by vystřihly samy (tříleté a čtyřleté děti). Pokud bychom nechtěli pouze lepit, můžeme polystyren vyměnit za tvrdý bílý papír, na který by děti mohly kreslit prsty temperovými barvami. Také bychom měli omezit množství použitých materiálů, aby se děti mohly soustředit na jednu techniku – buď lepení nebo otiskování barev. Činnost by měla trvat kratší dobu, proto je vhodné zvolit přiměřenou velikost základu.

V případě, že by se činnosti účastnila celá třída (v tomto případě 25 dětí), bylo by nejlepší využít obě práva – mladší i starší. Přichystali bychom si tedy dva základy, děti by se rozdělily do dvou skupin, aby každý měl možnost se na vytváření podílet a dostal k tomu prostor. Ideálně děti rozdělit do čtyř skupin – jedna skupina by zdobila mladší právo, druhá skupina starší právo, dvě ostatní by se věnovaly jiné aktivitě k tématu. Skupiny by se následně prostřídaly.

2) Beranice

Pro mladší děti bychom si předem nachystali vystřižený tvar beranice tmavě šedé barvy. Abychom zachovali strukturu povrchu beranice (vlna), děti by mohly na základ tiskátka buď černou temperu pomocí prstů nebo obtisknout kus bublinkové folie. Předem vystřiženou mašli by také mohly zdobit pomocí prstů, a to červenou, zelenou, modrou a žlutou barvou. Voničku by sestavily pomocí předem připravených barevných koleček, která by slepily k sobě. Finální sestavení beranice můžeme provedeme pomocí tavné pistole, jelikož nejlépe připevní všechny prvky k povrchu.

V případě plného počtu dětí je vhodné si činnost rozdělit do alespoň dvou dnů. Děti si opět rozdělíme do skupin, kdy se jedna skupina věnuje tvoření mašle a druhá tvoří základ beranice z krepového papíru. V tento den by měly všechny děti také sestavit voničku. Druhý den se skupiny vymění. Pokud stihne mašle druhé skupině uschnout, můžeme přejít k sestavení všech prvků k sobě. Pokud ne, dokončíme následující den.

3) Spodnice a zadnice

Pro mladší děti je obtížné skládat harmoniku z papíru, proto bychom tento krok nahradili lepením proužků papíru k jednomu pruhu papíru – mírně zaoblenému pro efekt sukňe. Práce s raznicí je pro tyto děti také náročná, proto by byl efekt krajky na dolním okraji sukni nahrazen ustřižením ozdobnými nůžkami. Stejně bychom postupovali při tvorbě zadnice, kde by si na černý zaoblený papír mohly děti pastelkami nakreslit své vzory (nejspíše čáry nebo jednoduchá kolečka).

Starší děti v plném počtu by zvládly každý svoji sukni zvlášť, s tím, že by opět byly rozděleny na dvě skupiny, aby učitelka mohla dětem radit v jednotlivých krocích.

4) Fěrtoušek

Pro mladší děti je vhodné obtiskovat barvu na látku, vynechali bychom ale vyrývání ornamentů párátky na tiskátko. Buď bychom použili tiskátka různých tvarů (vhodnější by byly i rozměrově větší), nebo bychom tiskátka úplně nahradili například bramborami nebo jablky. Použili bychom obyčejné temperové barvy. Děti by barvu na tiskátka nenanášely štětcem, ale trochu barvy bychom nalili na papír, ve které by si děti tiskátka namočily a následně obtiskly na látku.

Při plném počtu dětí bychom využili opět práci po skupinách, kdy by každá skupina (cca po 8 dětech) dostala svůj kus látky, tiskátka a barvy.

5) Kubaňa

V případě tohoto výrobku by modifikace pro dvouleté až čtyřleté děti spočívala ve výrazném zjednodušení. Po takto malých dětech nelze požadovat, aby se snažily znázornit motivy, které před sebou vidí. Dětem bychom reálnou malovanou keramiku ukázali, následně by si samy podle vlastní fantazie vybarvily pastelkami předem vystřižený tvar kubaně.

Tuto činnost lze realizovat s plným počtem dětí, jen je potřeba mít nachystaných více ukázek keramiky, aby ji měly k dispozici všechny děti.

6) Hodové růže

Poslední výrobek dělal mírně potíže i starším dětem, pro ty mladší je tedy potřeba aktivitu velmi zjednodušit. Místo skládání krepového papíru by jej pouze muchlaly do větší koule, učitelka by pak dětem pomohla tuto růži zafixovat chlupatým drátkem, který je pro mladší děti bezpečný.

Pro tuto aktivitu je důležité, aby měla učitelka možnost věnovat se co nejvíce všem dětem, proto zde opět doporučuji rozdělit děti do skupin po pěti až sedmi dětech.

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Na základě provedené evaluace ze strany autorky práce i ze strany třídní učitelky lze sestavit doporučení pro praxi v mateřské škole, které by pomohlo zefektivnit případnou realizaci této sady aktivit do budoucna.

První doporučení plyne z počtu dětí, které se aktivit účastnily. Počet dětí, který se podílel na výtvarných činnostech nebyl příliš velký, takže do budoucna by bylo potřeba více zorganizovat prostor, nachystat více pomůcek, případné fotografie promítat na interaktivní tabuli. Pro učitelku by bylo výhodné rozdělit výrobky do dvojic nebo skupin, jelikož u některých výrobků není možné, aby se jedna učitelka věnovala všem dvaceti pěti dětem zároveň. Možností by také bylo tvořit po skupinách, kdy by si učitelka k sobě volala skupiny dětí třeba po pěti (toto bych navrhla při výrobě růží, kdy je potřeba dětem individuálně vysvětlovat postup). Dále by se do činností mohly zapojit všechny děti, konkrétně u hodového práva bychom dětem poskytli dva polystyrenové základy, které by byly přiměřené počtu dvaceti pěti dětí.

V rámci výtvarných činností je potřeba dávat dětem více prostoru pro vlastní originalitu a nápady. Děti mají potřebu být tvořivé a ačkoli napodobování tradičních vzorů napomáhá k porozumění místní kultuře, děti by měly dostat prostor pro vyjádření své tvořivosti a vlastnímu zpracování. Do praxe z toho vyplývá, že výtvarné činnosti by měly být koncipovány tak, aby nabízely inspiraci v podobě tradičních motivů, ale zároveň ponechávaly dětem dostatek volnosti k vlastnímu pojetí a tvoření.

V průběhu činností je důležité podporovat sebedůvěru dětí a zaměřit se na pozitivní zpětnou vazbu. Klíčové je, aby děti měly radost z procesu samotného tvoření – hotový výrobek by měl být vnímán spíše jako příjemný výsledek jejich úsilí.

Závěrem bych doplnila, že je určitě dobré propojit tyto výtvarné činnosti s jinými aktivitami, například pečení koláčků, nácvik tance a zpěvu nebo uspořádání jednoho dne jako jeden den hodů v MŠ, nebo přímo s tradicí hodů, která v obci je. Pokud se v dané obci hody nepořádají, mohou těmto regionům aktivity sloužit jako přiblížení folkloru a tradic v České republice.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala využitím folkloru a tradic na Slovácku při výtvarných činnostech v mateřské škole. Téma bylo zvoleno z důvodu, že právě oblast Slovácko má velmi bohaté kulturní dědictví a může být přínosné jej ukazovat dětem od raného věku. Tímto způsobem mohou učitelky v mateřských školách přispívat k rozvoji kulturní gramotnosti dětí, která může do budoucna přispívat k udržování místních tradic a folkloru, které se již mnoho let předávají z generace na generaci.

Cílem práce bylo vytvořit, realizovat a evaluovat sadu šesti výtvarných aktivit, které dětem přiblížily místní folklor a tradici hodů. Sada byla vytvořena pro děti ve věku od pěti do šesti let v běžné mateřské škole. Děti se tak mohly seznámit s tradicí hodů, rozvíjet svou jemnou motoriku, tvořivost a kulturní klíčovou kompetenci.

Práce se člení na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část se zaměřuje na oblast Slovácka a jeho kulturní tradice, zejména na hody s právem, kroj a řemeslo keramiky v obci Tupesy. Dále popisuje výtvarné činnosti v mateřské škole a kulturní klíčovou kompetenci, jak je popsána v nově revidovaném Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Propojení těchto dvou oblastí pak popisuje příklad, jak lze propojit právě kulturní gramotnost s výtvarnými činnostmi, v čemž tkví smysl praktické části bakalářské práce.

Výše zmíněná teoretická východiska vytvořila základ pro realizování šesti výtvarných činností. Realizace probíhala v mateřské škole po dobu šesti po sobě jdoucích dní a následně byla evaluována. Evaluace proběhla prostřednictvím vlastní reflexe autorky práce a hodnocením třídní učitelky, která byla přítomna po celou dobu realizace a pozorovala průběh jednotlivých aktivit. Z těchto dvou evaluací vzniklo srovnání, ze kterého vyplynulo několik doporučení do praxe mateřských škol.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bazalová, A. (2003). *Slovácké kateřinské hody s právem: Huštěnovice 1923 – 2003*. Obecní úřad Huštěnovice.
- Bečvářová, I. (2015). *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi: netradiční činnosti pro předškolní a školní věk*. Portál.
- Cejpková, D. (2015). *Kreativní malování s dětmi*. Grada.
- Česko. (2018). *Veřejný sektor bez chyb, pokut a penále*. Poradce.
- Číhal, P., & Vilímek, V. (Eds.). (2023). *Barva v lidové kultuře*. Slovácké muzeum v Uherském Hradišti.
- Doležalová, J. (2005). *Funkční gramotnost – proměny a faktory gramotnosti ve vztazích a souvislostech*. Gaudeamus.
- Drápala, D., Křížová, A., Pavlicová, M., & Válka, M. (2024). *Lidové tradice jako součást kulturního dědictví* (2., rozš. a dopln. vyd.). Masarykova univerzita.
- Dvouletý, M., Frolec, I., Habartová, R., Kondrová, M., Paška, P., Tarcalová, L., & Tymrová, I. (2010). *Na paletě krojů*. Nadace děti-kultura-sport.
- Fichnová, K., & Szobiová, E. (2012). *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Portál.
- Hazuková, H. (2011). *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Raabe.
- Jančár, J., Krist J., Soukup, V., Tyllner, L., & Uherek, Z. (2011). *Malý etnologický slovník*. Národní ústav lidové kultury.
- Jandourek, J. (2012). *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Grada.
- Kolář, Z. (2012). *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Grada.
- Kolláriková, Z., & Pupala, B. (2010). *Předškolní a primární pedagogika = Predškolská a elementárna pedagogika*. Portál.
- Koťátková, S. (2014). *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet* (2., aktualiz. a rozš. vyd.). Grada.
- Kovářů, V. (1990). *Tupesy: staletá tradice lidové hrnčiny a keramiky*. Místní národní výbor Tupesy.
- Křížová, Ž. (2018). *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání*. Raabe.

Langhammerová, J. (2017). *České tradice v proměnách času: kroje – zvyky – umění*. NLN, Nakladatelství Lidové noviny.

Langhammerová, J. (2021). *Fenomény lidových tradic*. Grada.

Mikula, F. (1993). *Dějiny obce Tupesy*. Obecní úřad Tupesy.

Mikula, F. (2007). *Z historie obce Tupesy II*. Obecní úřad Tupesy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*.

MŠMT připravilo největší změnu ve vzdělávání za 20 let. (2025). <https://msmt.gov.cz/ministerstvo/novinar/msmt-predstavilo-nove-ramcove-vzdelavaci-programy-pro>

Národní pedagogický institut České republiky. (2025). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*.

Národní pedagogický institut České republiky. (2025a). *Revize rámcových vzdělávacích programů: Kulturní klíčová kompetence*. Retrieved April 22, 2025, from <https://prohlednout.rvp.cz/ovu/kkt-000-000-pv1-001>

Národní pedagogický institut České republiky. (2025b). *Revize rámcových vzdělávacích programů: Kulturní klíčová kompetence*. Retrieved April 22, 2025, from <https://prohlednout.rvp.cz/ovu/kkt-000-000-pv1-002>

Národní pedagogický institut České republiky. (2025c). *Revize rámcových vzdělávacích programů: Kulturní klíčová kompetence*. Retrieved April 22, 2025, from <https://prohlednout.rvp.cz/ovu/kkt-000-000-pv1-003>

Národní pedagogický institut České republiky. (2025d). *Revize rámcových vzdělávacích programů: Kulturní klíčová kompetence*. Retrieved April 22, 2025, from <https://prohlednout.rvp.cz/ovu/kkt-000-000-pv1-004>

Oprailová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Grada.

Průcha, J. (2016). *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Wolters Kluwer.

Průcha, J., & Kořátková, S. (2013). *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Portál.

- Průcha, J., & Veteška, J. (2014). *Andragogický slovník: 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Grada.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník* (7., aktualiz. a rozš. vyd). Portál.
- Představení obce a památky*. (2024). Tuplesy. Retrieved April 22, 2025, from <https://tuplesy.cz/predstaveni-obce-a-pamatky/>
- Stadlerová, H., Novotná, P., Ovčáčková, J., Sommerová, M., & Strouhalová, M. (2020). *Uměním tě proměním: výtvarné činnosti a jejich přínos preprimárnímu vzdělávání*. Masarykova univerzita.
- Szimethová, M., Zápotočná, O., & Poláková, Z. (2012). *Kultúrna gramotnosť a interkultúrna komunikácia*. Pdf TU.
- Šmýd, Z. (2024). *Fenomén Slovácko*. Nastole.
- Tarcalová, L. (2008). *Hody s právem na Uherskohradištsku*. Slováké muzeum.
- Tarcalová, L. (2013). *Kroj na Uherskohradištsku*. Klub kultury v Uherském Hradišti.
- Vágnerová, M., & Lisá, L. (2022). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Karolinum.
- Van't Hul, J. (2013). *The Artful Parent: Simple Ways to Fill Your Family's Life with Art and Creativity*. Roost books.
- Večerková, E. (2015). *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*. Vyšehrad.
- Večerková, E. (2023). *Posvícení a hody v Čechách a na Moravě*. Vyšehrad.
- Zapletalová, E., & Stodůlková, E. (2023). *Průvodce předškolní pedagogikou*. Machart.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Starší hodové právo.....	38
Tabulka 2 Beranice	42
Tabulka 3 Spodnice a zadnice.....	47
Tabulka 4 Fěrtoušek.....	50
Tabulka 5 Kubaňa	54
Tabulka 6 Hodové růže	58
Tabulka 7 Vlastní reflexe	62
Tabulka 8 Hodnocení třídní učitelkou	67

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ	Mateřská škola
tzv.	takzvaný
např.	například
apod.	a podobně
adj.	adjektivum
č.	českých
aj.	a jiné
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
atd.	a tak dále

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha P 1: Informovaný souhlas
- Příloha P 2: Výroba staršího hodového práva
- Příloha P 3: Výroba beranice
- Příloha P 4: Výroba spodnic a zadnice
- Příloha P 5: Výroba fěrtoušku
- Příloha P 6: Výroba kubaní
- Příloha P 7: Výroba hodových růží

PŘÍLOHA P 1: INFORMOVANÝ SOUHLAS

INFORMOVANÝ SOUHLAS PRO UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY

Název výzkumného projektu:

Využití folkloru a tradic na Slovácku při výtvarných činnostech v mateřské škole

Informace o výzkumu:

Studentka závěrečného ročníku programu Učitelství pro mateřské školy Lucie Kočendová ověřuje praktickou část své bakalářské práce v mateřské škole v Tupesích ve třídě Kuřátka. Jejím cílem je přiblížit dětem hodovou tradici v obci Tupesy pomocí společných výtvarných aktivit.

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) byl(a) jsem informován(a) o realizaci a cíli výzkumného projektu a souhlasím s ním
- b) byl(a) jsem informován(a) o pořízení fotografií v prostorách mateřské školy a jejich využitím pro účely bakalářské práce
- c) souhlasím s uveřejněním názvu mateřské školy v bakalářské práci

Jméno a příjmení:

Dne:

Podpis:

PŘÍLOHA P 2: VÝROBA STARŠÍHO HODOVÉHO PRÁVA

PŘÍLOHA P 3: VÝROBA BERANICE

PŘÍLOHA P 4: VÝROBA SPODNIC A ZADNICE

PŘÍLOHA P 5: VÝROBA FĚRTOUŠKU

PŘÍLOHA P 6: VÝROBA KUBANÍ

PŘÍLOHA P 7: VÝROBA HODOVÝCH RŮŽÍ

